

Departement Gezondheidszorg en chemie

Bachelor in de ergotherapie

Mijn leven in een koffertje

Specifieke reminiscentie bij matig
dementerenden

CAMPUS

Geel

Marlies Huysmans

Academiejaar 2006-2007

De houder van dit diploma is gerechtigd tot het voeren van de titel van Bachelor in de Ergotherapie

Woord vooraf

Voor mijn eindwerk heb ik me verdiept in de koffertjesmethode bij matig dementerende ouderen. Ik heb met veel interesse en plezier rond dit onderwerp gewerkt, maar zonder de steun en hulp van enkele mensen rondom mij was dit niet gelukt. Daarom wil ik alvast alle personen bedanken die bijgedragen hebben tot de realisatie ervan.

Eerst en vooral wil ik mijn stagementor Ann Van Uytsel bedanken voor de tijd en moeite die ze in mijn eindwerk gestoken heeft. Ze heeft me goed op weg geholpen bij het opstarten van mijn eindwerk en ook bij de persoonlijke uitwerking ervan heeft ze enkele goede ideeën voorgesteld.

Eveneens wil ik ergotherapeute Manuela Van De Weyer en haar collega's van het Woon- en Zorgcentrum Ten Hove bedanken voor de begeleiding van mijn eindwerk.

Ook richt ik graag een woord van dank aan mijn volgbewoners. Zonder hen had dit eindwerk niet tot stand kunnen komen. Bedankt voor de deelname aan de activiteiten en voor de leuke en gezellige gesprekjes over de "goede oude tijd".

Als laatste wil ik ook mijn ouders, mijn zus en mijn vrienden bedanken omdat zij mij steeds gesteund hebben en altijd voor me klaar stonden als ik het nodig had.

Mijn oprechte dank aan al deze personen.

Marlies Huysmans

Samenvatting

Tijdens mijn eindwerkstage in het WZC Ten Hove, heb ik geprobeerd een individueel reminiscentiekoffertje te maken voor drie dementerende bewoners. De hoofdvraag die ik mij hierbij stelde was "Stimuleert de koffertjesmethode de communicatie bij matig dementerende bewoners?"

De eerste week van mijn stage heb ik in samenspraak met de ergotherapeuten van het Woon- en Zorgcentrum bewoners geselecteerd die in aanmerking zouden kunnen komen voor een reminiscentiekoffertje.

De volgende weken heb ik aan de hand van reminiscentie activiteiten getracht om gegevens te verzamelen die ik in het koffertje kon steken. Wekelijks stond er één groepsactiviteit en een individuele activiteit op het programma. Dit heb ik bewust gedaan omdat ik vond dat de bewoners mekaar konden stimuleren om herinneringen op te halen. De individuele reminiscentie vond ik nuttig omdat je zo de bewoner meer individuele aandacht kon schenken en je over persoonlijkere thema's kon reminisceren.

In dit eindwerk vind je ook de verschillende functies terug die een reminiscentiekoffertje heeft. Alsook wordt er een kort beeld geschetst van de communicatie en de beleving bij matig dementerenden. De verschillende zintuigen komen ook aan bod. Deze spelen een belangrijke rol tijdens het oproepen van herinneringen bij personen met dementie. Bovendien bevat dit eindwerk algemene aandachtspunten waar je rekening mee moet houden bij het samenstellen van een reminiscentiekoffertje en tips die je kan hanteren bij het gebruik ervan.

Tijdens mijn stage heb ik gemerkt dat het samenstellen en gebruiken van een reminiscentiekoffertje een zinvolle en haalbare ergotherapeutische activiteit is. Ik heb gemerkt dat de bewoners heel erg van dit soort activiteiten genieten.

Tot slot kan ik besluiten dat deze methode zeker een goede bijdrage levert tot het stimuleren van de communicatie bij de matig dementerende bewoners.

Summary

During my teaching practice at the home Ten Hove, I've tried to make an individual reminiscence box for three habitants with dementia. The main question I've asked myself was: "Does the reminiscence box method stimulate the communication with habitants with moderate dementia?"

During the first week of my teaching practice, I've selected habitants in dialogue with the occupational therapists of the centre who could be qualified for a reminiscence box.

During the next weeks, I've tried to collect information to put in the reminiscence box by reminiscence activities. Every week, the programme consisted of one group activity and one individual activity. I've done this consciously because I found the habitants could stimulate each other to pick up memories. The individual reminiscence was very useful for me because I could give the habitant more individual attention and we could talk about more personal topics this way.

In this thesis, you can find the different functions of the reminiscence box. There is also a brief image of the communication and the perception from a growing demented. The different directions are also described. They play an important role during the practice of searching memories with the demented person. This thesis also contains general points of attention which you should keep in your mind when you make a reminiscence box and also tips which you can use when you work with the box.

During my teaching practice, I've noticed that making and using a reminiscence box is a significant and attainable activity for an occupational therapist which makes the habitants enjoy.

Finally, I can conclude that this method helps stimulating the communication with a moderate growing demented.

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	2
SAMENVATTING	3
SUMMARY	4
INLEIDING	9
1 DE KOFFERTJESMETHODE	9
1.1 Het ontstaan van de koffertjesmethode	9
1.2 Wat is de koffertjesmethode?	9
1.3 De functies van het koffertje	9
1.4 Verskillende invalshoeken voor de koffertjesmethode	10
1.4.1 De invalshoeken voor de koffertjesmethode nader beschreven.....	10
1.5 Reminiscentie als invalshoek voor de koffertjesmethode	12
1.5.1 Wat is reminiscentie ?.....	12
1.5.2 Soorten Reminiscentie.	12
1.5.3 Reminiscentie versus Life Review.	13
1.5.4 Reminiscentie is niet voor iedereen een zinvolle methode.....	13
1.6 Het levensverhaal als communicatiemiddel	14
1.7 Communicatie en beleving bij matige dementie	14
1.7.1 De Ik – gerichte stadia.....	14
1.7.2 Het belevingsgericht zorgmodel volgens Rien Verdult	15
1.7.3 Validation Naomi Feil.	16
1.7.4 De belevingsgerichte benadering volgens P. Hoveling	17
1.8 Zintuigen de sleutel tot herinneringen	18
1.8.1 De opbouw van de herinneringsschillen.	18
1.8.2 Het afschilferen.	19
1.8.3 De zintuigen.....	19
1.9 Aandachtspunten bij het samenstellen van een koffertje	20
1.9.1 De levensloop.....	20
1.9.2 Bouwstenen van de levensloop.....	20
2 VOORSTELLING STAGEPLAATS	23
2.1 Algemene voorstelling	23
2.2 Visie vanuit de dienst ergotherapie	23
3 TOEPASSING IN DE PRAKTIJK	25
3.1 Vorbereidingen voor het maken van een koffertje	25
3.1.1 Selectie van de bewoners.....	25
3.1.2 Verzamelen van informatie	29
3.2 Gebruik van materialen in de koffertjes en tijdens de reminiscentie activiteiten	30
4 TERUGBLIK OP DE ACTIVITEITEN	32
4.1 Doelstellingen	32
4.1.1 Hoofddoelstellingen	32
4.1.2 Bijkomende groepsdoelstellingen.....	32
4.2 Activiteit: Levensloop domino	32
4.2.1 Omschrijving v/d activiteit:	32

4.2.2	Middelen :	33
4.2.3	Materiaal :	33
4.2.4	Tijdsbesteding :	33
4.2.5	Deelnemers.....	33
4.2.6	Onderwerpen die aan bod zijn gekomen.	33
4.2.7	Observatie	34
4.2.8	Evaluatie doelstellingen.....	35
4.2.9	Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.....	36
4.3	Activiteit: gehuchtenspel	36
4.3.1	Omschrijving v/d activiteit:	36
4.3.2	Middelen :.....	36
4.3.3	Materiaal:	36
4.3.4	Tijdsbesteding	36
4.3.5	Deelnemers.....	37
4.3.6	observatie.....	37
4.3.7	Evaluatie doelstellingen.....	37
4.3.8	Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.....	38
4.4	Activiteit: De oude doos	38
4.4.1	Omschrijving v/d activiteit :	38
4.4.2	Middelen :.....	38
4.4.3	Materiaal :	38
4.4.4	Tijdsbesteding	38
4.4.5	Deelnemers.....	39
4.4.6	Onderwerpen die aan bod zijn gekomen.	39
4.4.7	Observatie	39
4.4.8	Individuele sessie Julia.....	40
4.4.9	Evaluatie doelstellingen.....	40
4.4.10	Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.....	40
4.5	Activiteit: Het Mols dialect.	41
4.5.1	Omschrijving v/d activiteit:	41
4.5.2	Middelen:	41
4.5.3	Materiaal:	41
4.5.4	Tijdsbesteding	41
4.5.5	Aanwezige groepsleden.....	41
4.5.6	Onderwerpen die aan bod zijn gekomen.	41
4.5.7	Observatie	42
4.5.8	Evaluatie doelstellingen.....	42
4.5.9	Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.....	43
4.6	Activiteit: oude liedjes	43
4.6.1	Omschrijving v/d activiteit:	43
4.6.2	Middelen:	43
4.6.3	Materiaal:	43
4.6.4	Tijdsbesteding	44
4.6.5	Aanwezige groepsleden.....	44
4.6.6	Triggers.....	44
4.6.7	Observatie	44
4.6.8	Evaluatie doelstellingen.....	44
4.6.9	Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken	44
4.7	Besluit groepsactiviteiten	44
4.8	Individuele sessies	45
4.8.1	Panorama van Mol.....	45
4.8.2	Boekjes Ginderbroek	45
4.8.3	Het huis in woorden	45
4.8.4	Een eeuw België	45
4.8.5	200 jaar Ginderbuiten kermis 100 jaar lichtstoet.	45
4.8.6	Boekjes Damiaan	46
4.8.7	Muziek.....	46

4.8.8	Snoepzakjes met snoepjes van vroeger	46
4.8.9	Algemene tips	46
4.9	De uitwerking van de koffertjes	46
4.9.1	Selectie van de triggers	46
4.9.2	Het maken van de koffertjes	47
4.10	Werken met de koffertjes	47
4.10.1	Het gebruik van de triggers	47
4.10.2	Dagboek	48
4.10.3	Mijn ervaringen uit de praktijk	48
	Besluit	49
	Literatuurlijst	50
	Bijlagen	52

Soms weet een liedje
haar nog te raken.

Neemt haar glimlach
me lonkend bij de hand.

Dansen we samen
weer in vroege jaren.

Al zwierend en zwaaiend
een oude Weense wals.

Bert Van Der Linden (2005)

Inleiding

Na een zoektocht over mogelijke onderwerpen voor mijn eindwerk heb ik uiteindelijk gekozen om te werken met de koffertjesmethode. De koffertjesmethode is een vorm van specifieke reminiscentie. Deze methodiek sprak mij enorm aan. Ik wou hiervan gebruik maken om de communicatie te bevorderen bij matig dementerende bewoners.

Communicatie is de uitwisseling van gedachten, gevoelens, informatie en ideeën tussen mensen. Mensen zijn sociale wezens waarbij de communicatie dus een grote invloed uitoefent op hun leven. Ook dementerende bejaarden hebben behoefte aan menselijk contact. Natuurlijk is het wel zo dat de manier waarop we gaan proberen contact te leggen en boodschappen door te geven, zal verschillen volgens het stadium van de dementie.

In dit eindwerk ga ik na of de koffertjesmethode een goede manier kan zijn om herinneringen op te roepen bij de dementerenden en of deze herinneringen dan weer aanleiding kunnen geven tot het vertellen van verhalen. Op deze manier kunnen de koffertjes dan een positieve bijdrage leveren tot het stimuleren van de communicatie.

Dit eindwerk is opgedeeld in 4 hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk wordt er uitgelegd wat de koffertjesmethode juist inhoudt. Wat de functies van de koffertjesmethode zijn, welke mogelijke invalshoeken kan je hanteren,... . Omdat ik gekozen heb om te werken met de invalshoek reminiscentie wordt deze uitgebreider beschreven. Ook wordt er dieper ingegaan op de communicatie bij matig dementerende en mogelijke benaderingswijzen. Tenslotte wordt ook het ontstaan van onze herinneringen beschreven en hoe we via de zintuigen deze herinneringen kunnen oproepen.

In het tweede hoofdstuk volgt een korte voorstelling van de stageplaats waar ik mijn eindwerk praktisch heb uitgewerkt.

Vanaf hoofdstuk drie en vier volgt de uitwerking in de praktijk. In hoofdstuk drie komen de voorbereidingen aan bod. In hoofdstuk vier kan je de verschillende activiteiten terugvinden die ik gedaan heb om informatie te verzamelen. Als laatste vind je in dit eindwerk ook de uiteindelijke uitwerking van de koffertjes. Ik sluit dit eindwerk af met een korte impressie van het gebruik van het koffertje bij mijn volgbewoners.

1 DE KOFFERTJESMETHODE

1.1 Het ontstaan van de koffertjesmethode

Het koffertjesproject is een initiatief van Aleid van der Meer en is officieel van start gegaan in maart 1997. Het initiatief is verder uitgewerkt in samenwerking met P. Spui van Probiblio (samenwerkende bibliotheken). De "koffertjesmethode" is voornamelijk ontwikkeld voor vrijwilligers die de zorg voor de dementerenden tijdelijk overnemen van de mantelzorger, de zogenaamde ondersteuningsservice de OTDO. (Ondersteuningsservice voor Thuiswonende Dementerende Ouderen en hun omgeving).

1.2 Wat is de koffertjesmethode?

Sommige ouderen kunnen hun eigen verhaal niet meer als verhaal vertellen. Ze zijn verdwaald geraakt in hun eigen geschiedenis. Er vallen gaten in hun herinnering, ze zijn de draad kwijt, kennen de samenhang niet meer.

Vooraf in de zorg voor mensen die zelf niet altijd of te weinig in staat zijn hun eigen levensverhaal als verhaal te zien en te ervaren, kan het koffertje geïntroduceerd worden als middel tot communicatie. (Oud geboren om jong te sterven 1998) Het geeft de oudere met dementie de kans om alleen of met familie of een personeelslid terug te blikken op zijn of haar leven. Zij kunnen d.m.v het koffertje prettige en soms ook minder aangename gebeurtenissen herbeleven en ter sprake brengen.

De inhoud van de koffer is altijd gevuld met materialen, die betrekking hebben op de vroegere levensstijl van de dementerende. Het kan hier gaan om foto's, afbeeldingen, muziek, voelmateriaal, geur en smaak, dialectische woorden, ...

1.3 De functies van het koffertje.

Het koffertje kan verschillende functies uitoefenen. Hieronder staan de verschillende functies omschreven.

- Het helpt ouderen in contact te blijven met hun eigen verhaal en zo hun identiteit te bewaren en eigen normen en waarden vast te houden.
- Het helpt ouderen in hun herinneringsproces: met het koffertje kunnen ze zich gebeurtenissen en situaties weer herinneren en deze een plaats geven.
- Het is een bewaarde herinnering voor als de herinnering van de oudere tekortschiet. Het zorgt ervoor, dat de eigenheid van de oudere met het kwijtraken van de herinneringen niet uit het zicht raakt en in die zin bewaken ze tevens de eigenwaarde en identiteit van ouderen.
- Het zorgt voor de aansluiting van het hier en nu met het verleden, als die verloren dreigt te gaan.
- Het helpt partners, familieleden, kinderen en bekenden in het vormgeven van contact met de dementerende.

- Het is een communicatiemiddel tussen de verzorgenden en de ouderen: doordat de verzorgenden de levensgeschiedenis kennen, kunnen zij zich soms beter in de ouderen verplaatsen, kunnen ze hen beter begrijpen en ernaar handelen. (Oud geboren om jong te sterven 1998)

In mijn eindwerk heb ik voornamelijk aandacht besteed aan de doelstellingen die betrekking hebben op de communicatie bij de dementerende. Ik heb specifiek voor communicatie gekozen omdat ik vind dat de koffertjes een goede aanleiding kunnen geven om tot een gesprek te komen met de dementerende. Maar onbewust komen natuurlijk ook de andere doelstellingen aan bod.

1.4 Verschillende invalshoeken voor de koffertjesmethode.

Een koffertje kan je vanuit verschillende invalshoeken opzetten. Met een invalshoek bedoel ik de manier waarop je tegen het koffertje aankijkt en met welk doel je het naar de oudere toe gebruikt.

De invalshoeken voor de koffertjesmethode zijn: herinneringsactivering/realiteitsoriëntatie, reminiscentie en warme zorg. De vraag die we ons hierbij stellen is hoe en waarom zij de oudere aanspreken op zijn verleden.

1.4.1 De invalshoeken voor de koffertjesmethode nader beschreven.

In de volgende tabel worden de invalshoeken herinneringsactivering/realiteitsoriëntatie, reminiscentie en warme zorg weergegeven in een globaal schematisch overzicht. Per invalshoek wordt het volgende beschreven: karakteristiek, doel, structuur, werkvormen en de rol van de begeleider .

	Herinneringsactivering / realiteitsoriëntatie	Reminiscentie	Warme zorg
Karakteristiek	<p>Het basisidee achter herinneringsactivering is dat 'rust roest'. Door de oudere regelmatig feitelijke informatie over diens leven voor te leggen, of hem of haar daarover te bevragen, zullen de herinneringen langer beschikbaar blijven.</p> <p>Bij ROT gaat het er vooral over om geheugenfeiten uit het verleden in relatie te brengen met de hier - en - nu situatie.</p>	<p>Reminiscentie betekent iets in de herinnering voor de geest halen en er bij stilstaan. Het gaat om zaken uit iemands verleden die meestal prettig van aard zijn. Het hier - en - nu speelt een ondergeschikte rol. Centraal staan de geheugeninhouden waarover de oudere nog het een en ander kan vertellen.</p>	<p>Het vertrekpunt bij warme zorg is dat de dementerende oudere de grip op het hier - en - nu verliest. Warme zorg wil de emotionele last verlichten met een omgeving en begeleidingsvorm die is gestoeld op zoveel mogelijk herkenning, vertrouwde en geruststelling. Sleutelbegrippen in deze relatie zijn: nabijheid, beschikbaar zijn, intuïtie, een zorgende en moederlijke bejegening.</p>
Doel	<p>De oudere langer de grip op de vroegere realiteit te laten krijgen en algemene kennis in stand houden.</p>	<p>De oudere beleeft genoeg aan spontaan en associatief herinneren en vertellen over herinneringen.</p>	<p>De oudere voelt zich veilig bij de begeleider en in diens omgeving.</p>
Structuur	<p>De structuur van hetgeen wordt aangeboden is doorgaans vooraf opgesteld en inzichtelijk gemaakt. Vertrekpunten kunnen van chronologische, thematische of praktische aard zijn.</p>	<p>De structuur van hetgeen wordt aangeboden kan los en onsamenhangend zijn. De begeleider volgt immers 'het spoor' van de oudere en reikt datgene aan wat bij de oudere het reminisceren op gang doet komen.</p>	<p>De begeleider zorgt voor structuur in wat hij vertelt of aan activiteiten die hij aanbiedt. De oudere kan hieraan houvast ontlenuen.</p>
Werkvormen	<p>Individueel. Klassikaal en speelse varianten; bijvoorbeeld cognitieve spelletjes. Tussen andere activiteiten door of verweven in activiteiten als muziek, spel, zorg, enzovoort.</p>	<p>Een - op - een gesprekken, (thematische) groepsgesprekken, tussen andere activiteiten door en verweven in activiteiten als muziek, lezen, enzovoort.</p>	<p>Een - op - een gesprekken, groepsgesprekken en soms ook in activiteitensituaties.</p>
Rol begeleider	<p>De begeleider is verstrekker en vrager van informatie. De begeleider gaat ook na over welke gegevens de oudere wel dan niet beschikt en hij bekijkt wat dit eventueel inhoudt voor het programma.</p>	<p>Een luisterend oor, ontlokker en volger van hetgeen de oudere inbrengt. De oudere bepaalt in principe welke onderwerpen aanbod komen. Bij de keuzes van thema's voor groepsgesprekken en andere activiteiten is de invloed van de ouderen veelal van indirecte aard. Leidraad is: Wat spreekt de oudere aan?</p>	<p>De begeleider is onder meer de aanreiker van voor de oudere vitale informatie. Begeleiding is ondersteunend en gericht op wat de oudere emotioneel houvast biedt.</p>

(levensboeken: Een handleiding voor hulpverleners in de ouderenzorg, 1997)

1.5 Reminiscentie als invalshoek voor de koffertjesmethode.

Ik heb gekozen om binnen mijn eindwerk te werken met de invalshoek reminiscentie. Ik wil met deze methodiek werken omdat deze het best aansluit bij mijn vooropgestelde doelstellingen om met de koffertjes te werken. Door gebruik te maken van verschillende triggers probeer ik gesprekken op gang te brengen bij de dementerende. Dit reminisceren kan zowel in groep als individueel plaatsvinden. Daarom ga ik deze invalshoek specifiek beschrijven in het volgende gedeelte.

1.5.1 Wat is reminiscentie ?

Reminiscentie betekent letterlijk een gedachte aan een verschijnsel uit het verleden dat overeenkomsten vertoont met een huidige waarneming (Van Dale).

Reminiscentie is een verzamelnaam van verschillende activiteiten die te maken hebben met het verleden. Het is op een aangename, maar doordachte en gestructureerde wijze op ontdekkingsstocht gaan in de herinneringen van de persoon met dementie om te proberen een beeld te krijgen van zijn belevingswereld met als einddoel met die informatie vruchtbaardere contacten te realiseren. (Reminiscentie voor personen met dementie,2000) Het bekijken van foto's, het spelen van spelletjes en het zingen van liedjes van vroeger zijn hier voorbeelden van. Door deze benadering wordt geprobeerd het verleden zoveel als mogelijk weer boven te krijgen. Het gaat hierbij om het ophalen van positief verwerkte gebeurtenissen en ervaringen, waar vervolgens over verteld wordt. Dit in tegenstelling tot life review dat werkt met de negatieve herinneringen.

1.5.2 Soorten Reminiscentie.

Er zijn 2 soorten reminiscentie namelijk specifieke en geïntegreerde reminiscentie.

De specifieke reminiscentie sluit het best aan bij de koffertjesmethode. Hier wordt reminiscentie gebruikt als een afzonderlijke activiteit en werkt men rond één thema. Dit soort reminiscentie is sterk afgebakend in tijd, plaats, persoon en thema. Specifieke reminiscentie kan zowel in groep als individueel gebeuren. De hierdoor verkregen informatie kan later in de zorg gebruikt worden.

Bij geïntegreerde reminiscentie gebruikt men reminiscentie tijdens en als ondersteuning van zorg. Men gaat de verkregen informatie tijdens de specifieke reminiscentie van de dementerende toepassen in de dagelijkse zorg. Men gaat reminisceren tijdens de hygiënische zorg en tijdens de maaltijden. Men respecteert de gewoontes van de dementerende en men past de omgeving aan.

1.5.2.1 Doelstellingen specifieke reminiscentie.

Het is belangrijk dat je je afvraagt wat reminiscentie kan betekenen voor de persoon in de huidige levensfase en dat je hierop je doelstellingen afstemt.

- Een beter gevoel van eigenwaarde.
Ouderen herkennen zichzelf vaak in verhalen van andere mensen. Door zelf verhalen te vertellen over vroeger ervaren ze dat ze toch nog de moeite waard zijn.
- Het behoud van identiteit.
Vertellen over het verleden bezorgt de bejaarden een gevoel van veiligheid en zekerheid. De oudere krijgt de kans om herinneringen op te halen over zijn levenswijze van vroeger.

- De traditionele rol van 'verhalenverteller' en bezitter van memoires.

De ouderen krijgen de kans om een verhaal te vertellen waarin hun leefwereld de hoofdrol speelt voor de toeschouwers. Ze kunnen mooie herinneringen ophalen. De hulpverlening kan nog veel van hen leren, dit zorgt ervoor dat de oudere eveneens een goed gevoel van eigenwaarde ervaart.

- Het prikkelen van de aandacht en belangstelling.

De ouderen worden door bepaalde prikkels gestimuleerd om te praten over onderwerpen waar ze nog veel positieve herinneringen aan hebben.

- Het terugblikken op het leven.

Veel ouderen hebben behoefte om over vroeger te praten. Hierdoor kunnen zij ook aan anderen laten zien wat zij in hun leven hebben gedaan. Bovendien beleven ouderen veel plezier aan het ophalen van herinneringen. Zij kunnen zo hun kennis en levenservaring doorgeven en dit geeft voldoening en versterkt het gevoel van eigenwaarde.

- Het kennismakingsproces.

De hulpverleners en de ouderen die deelnemen aan de groepsreminiscentie leren de andere beter kennen. Het delen van herinneringen scheidt een band. Hierdoor kunnen er nieuwe sociale contacten ontstaan.

- Het verwerkingsproces

Bepaalde triggers kunnen bij de ouderen negatieve gevoelens oproepen. Als de oudere hierdoor negatieve gevoelens ervaart kan de hulpverlener een gesprek aangaan met de oudere om zo meerdere gegevens te verzamelen over deze negatieve gevoelens en kan hij de oudere troosten of geruststellen. Hierdoor kan men in de toekomst rekening houden met bepaalde situaties waarin de oudere deze gevoelens ervaart. Het is zeker niet de bedoeling dat reminiscentie doelbewust negatieve gevoelens losmaakt, dit in tegenstelling tot Life Review.

1.5.3 Reminiscentie versus Life Review.

Life Review is ontwikkeld door Ebersohle (1978). Hierbij gebeurt het ophalen van herinneringen meer op een gestructureerde wijze. Onplezierige ervaringen komen ook aan bod waardoor er over het hele leven kan worden gereflecteerd. Deze methode wordt dan ook meer als confronterend ervaren. Het lijkt op het 'afnemen' van een uitgebreide autobiografie waarmee alles rechtgezet kan worden voordat het te laat is. Omkijken helpt zo om weer vooruit te kunnen blikken. Dit in tegenstelling van tot reminiscentie. Deze methode werkt met positieve herinneringen ofwel met verwerkte negatieve herinneringen. (ouderenzorg: Reminiscentie voor personen met dementie ,2000)

1.5.4 Reminiscentie is niet voor iedereen een zinvolle methode.

Reminiscentie is niet voor iedereen geschikt. Sommige personen vinden het niet prettig om persoonlijke zaken met een ander te delen. Dit merk je onder andere als belangstellende vragen stuk lopen op reacties als "Wat zit je toch te vissen?". Ook confronteert reminiscentie de dementerende soms al te zeer met leemtes in het geheugen. Dan zal de hulpverlener zorgvuldig moeten afwegen of hij deze benadering nog verder moet toepassen. Bij mensen met een zwaar belaste levensloop is eveneens extra voorzichtigheid geboden.

Het is natuurlijk niet de bedoeling dat iemand door het ophalen van herinneringen helemaal uit zijn doen raakt. Als dit risico bestaat is het veiliger om in te gaan op minder persoonsgebonden, algemene onderwerpen.
(Dementeren ziekte en zorg, 2001)

1.6 Het levensverhaal als communicatiemiddel

Elke activiteit, elke handeling in het dagelijkse leven is verbonden met het eigen verhaal en biedt mogelijkheden voor een gesprek daarover. Een bezoek aan de dokter, het doen van boodschappen, naar de kapper gaan, de eucharistieviering, bezoek van familieleden: in alles speelt het verhaal, spelen de eigen mogelijkheden en interesses een rol.

In de communicatie kan het levensverhaal niet alleen laten zien wat voorbij is of wat verloren gegaan is (verlies van naasten, gezondheid, kwijtraken van herinneringen en van de samenhang in het eigen verhaal), maar vooral kan het verhelderen welke mogelijkheden de oudere nog heeft: kwaliteiten en vaardigheden die bereikbaar en troostend zijn. "Luisteren naar het levensverhaal van de oudere leidt tot beter begrip en werkelijke communicatie".

Naar het verleden kijken heeft zo ook een zin voor het heden en de toekomst. Het eigen verhaal helpt de toekomst vorm te geven en de vreugde en zin van de laatste levensfase te ontdekken en ervaren.
(Oud geboren om jong te sterven 1998)

1.7 Communicatie en beleving bij matige dementie

In de volgende paragrafen geef ik een bespreking van de communicatie en de omgangsvormen bij matig dementerenden. Ik heb tijdens mijn stage gemerkt dat het zeker de moeite waard is om hier de nodige kennis over te hebben als je omgaat met dementerenden. Hierdoor kan je altijd gepast reageren en inspelen op de dementerenden.

1.7.1 De Ik – gerichte stadia

Hier bekijk ik de verschillende belevingsaspecten vanuit de IK – persoon van de dementerende bejaarde zelf.

Cognitief	Zorgverlening	Beleving	ADL	Therapie	Gemoed
Desoriëntatie (plaats, tijd, persoon) redeneren is gestoord abstract denken is gestoord	Verzorging	verdwaalde ik	Structuur geven	Belevingsgericht	Onzekerheid Paniek en boosheid

1.7.2 Het belevingsgericht zorgmodel volgens Rien Verdult

Men gaat er in dit model vanuit dat de dementerende bejaarde zijn achteruitgang ervaart en dat hij probeert ermee te leven door gebruik te maken van zijn resterende mogelijkheden. Hij beleeft zijn dementeringsproces en past zich steeds aan op de verdere opvolging van de verschillende fasen.

Rien Verdult spreekt over 3 fasen :

- Fase 1: "Het bedreigde ik"
- Fase 2: "Het verdwaalde ik"
- Fase 3: "Het verzonken ik"

De fase van het verdwaalde ik sluit het best aan bij de beleving van matig dementerenden. Daarom licht ik alleen deze fase toe in dit eindwerk. Als ergotherapeut houdt men natuurlijk rekening met de individuele beleving van de dementerende. Dit wil zeggen dat men de zorgverlening aanpast aan elke bejaarde, ook al bevinden ze zich in hetzelfde stadium, de beleving zal immers wezenlijk verschillen.

Wat de zorgverlening betreft, hebben de dementerende bejaarden in het tweede stadium voornamelijk moederlijke zorgen nodig, warme zorgen op maat. Het doel is om veiligheid te bieden aan de bejaarden. Vanuit het team moet er een éénduidige en duidelijke benaderingswijze voorgesteld worden die door iedereen dient gevolgd te worden.

Rien Verdult onderscheidt daarom 4 actiepunten in de benadering bij matig dementerenden:

Behoud van positieve aspecten	Ondersteunen van zaken waarin de bejaarde tekort schiet	Psychosociale begeleiding	Communicatie
Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • Familie die frequent op bezoek komt en anekdotes vertelt over vroeger. • Activiteiten die doen denken aan vroeger (Bv. samen koken) • Stimulerende omgeving 	Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • ADL begeleiding • comfort, verwennen • gehechtheidvoorwerpen 	Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • vertrouwensrelatie uitbouwen • De bejaarde positieve zaken laten beleven. 	Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • parafraseren ("ik zie" ... , "ik merk" ...')

(JANSEN- VANUYTSEL- GEENEN, 2005-2006)

1.7.3 Validation Naomi Feil.

Men gaat zich bij validation empathisch inleven in de belevingswereld van de dementerende, men gaat de gefantaseerde werkelijkheid bevestigen, men erkent hun gevoelens, maar gaat ze zeker niet beoordelen.

Naomi Feil spreekt over 4 fasen van dementie:

- Fase 1: De lichte verwarring
- Fase 2: De verwardheid in tijd
- Fase 3: De voortdurende beweging
- Fase 4: Het vegeteren

De fasen van de verwardheid in tijd en de voortdurende beweging sluiten het beste aan bij de beleving van de matig dementerende.

Het doel van deze omgangsvorm is de stress situatie te verminderen, hun eigenwaarde te herstellen en hen de kans te geven onverwerkte ervaringen te verwerken.

Om dit doel te bereiken heeft Naomi Feil eenvoudige technieken opgesteld die enerzijds de angst bij de dementerende bejaarde doet verminderen en de kwaliteit van de relatie met de hulpverlener zal doen verbeteren. In het volgende gedeelte bespreek ik de technieken waarvan ik gebruik heb gemaakt bij mijn volgbewoners .

- Centrereren

De hulpverlener moet zorgen dat hij zelf rustig is om met iemand te praten (bijvoorbeeld een rustige ademhaling). Op deze manier straalt men rust uit naar de dementerende bejaarde toe, een essentieel principe.

- Vertrouwen opwekken

Vertrouwen opwekken doet men door verder te praten over gebeurde feiten. Men toont interesse en bezorgdheid. Belangrijk is niet of het gegeven waarover de dementerende praat waarheid is of niet. Men treedt niet in discussie.

- Parafraseren

Hierbij herhaalt men de essentie van het vertelde verhaal. Belangrijk is dat men dit poogt te doen met de woorden van de dementerende zelf.

- Polariteit

Men laat de dementerende hier zijn slechtste ervaring verwoorden na het aanhoren van haar klacht.

- Reminiscentie

Men keert terug naar ervaringen uit het verleden om huidige problemen op te lossen.

- Oprecht intiem oogcontact

Men moet proberen om de dementerende in de ogen te kijken als deze iets vertelt. Vele hulpverleners hebben de neiging om naar de mond van de dementerende te kijken als deze iets zegt.

- Ambigüiteit

Deze communicatietechniek past men toe bij een dementerende bejaarde die vreemde woorden gebruikt waar men niet onmiddellijk de betekenis van kan vinden. Men vervangt deze woorden door een zelfstandig naamwoord.

Vb. "Mijn prieten doen pijn"

"En doen uw prieten al lang pijn?"

- Stemgebruik

De stem die het meeste vertrouwen geeft, is een duidelijk lage lieve stem. Een schelle stem is zeer angstaanjagend.

- Aanraking

Iemand licht aanraken geeft een gevoel van betrokkenheid, van verbondenheid. Vandaar dat men dementerende bejaarden best vooraan benadert en hen licht bij de hand of arm neemt.

- Muziek

Muziek geeft energie en een gevoel van samenhang. Zeker als men gekende muziek opzet.

(JANSEN- VANUYTSEL- GEENEN, 2005-2006)

1.7.4 De belevingsgerichte benadering volgens P. Hoveling

In dit model gaat men ervan uit dat de wereld van de dementerende het uitgangspunt is wanneer de hulpverlener deze benadert. De houding van de hulpverlener is een accepterende houding, zonder oordelen. De eigen behoeften en doelen van de hulpverlener moeten opzij worden gezet.

Hoveling onderscheidt vier fases:

- Fase 1: Het bedreigd bestaan.
- Fase 2: De emotionele fase.
- Fase 3: De psychomotore fase.
- Fase 4: Het zintuigelijk bestaan.

Ook Hoveling heeft een aantal technieken opgesteld om in contact te treden met de dementerende. Dit met als doel de dementerende meer vertrouwen te geven en zich veilig te laten voelen.

- Gesprekstechnieken
 - Het stellen van vragen.
 - Herhalen en samenvatten.
 - Het juiste woordgebruik
 - Het afstemmen in toonhoogte en ritme van de stem.

- Afstemmen van lichaam (non-verbaal)
 - Dezelfde houding aannemen.
 - Het volgen van bewegingen.
 - Het volgen van de ademhaling.

(JANSEN- VANUYTSEL- GEENEN, 2005-2006)

Je kan dus besluiten dat er verschillende belevingsgerichte omgangsvormen zijn om in contact te treden met de dementerende. Het is de taak van de hulpverlener om doelbewust voor iedere dementerende afzonderlijk de juiste benaderingswijze toe te passen.

1.8 Zintuigen de sleutel tot herinneringen

In het volgende gedeelte licht ik het ontstaan van onze herinneringen toe en hoe we via de zintuigen deze herinneringen kunnen oproepen. Daarom is het ook belangrijk om even stil te staan bij de werking van onze zintuigen.

1.8.1 De opbouw van de herinneringsschillen.

Vanaf zijn geboorte begint de mens te ontdekken en te leren. Hij begint bij zichzelf: zijn eigen lichaam, zijn mogelijkheden en beperkingen. Buiten zijn eigen lichaam is er voorlopig alleen ruimte voor de veiligheid, de geborgenheid en het voedsel van de moeder. De moederfiguur blijft een belangrijke plaats innemen in een mensenleven. Dat staat los van het feit of die band nu als positief of negatief wordt ervaren. Het kind en zijn moeder blijven het centrum. Stilaan zal hij ook andere mensen en dingen ontdekken. Hij zal zijn leefwereld verruimen. Hij zal heel voorzichtig afstappen van de veilige weg en op ontdekkingstocht gaan. Met vallen en opstaan zal hij leren. Hij ontwikkelt vaardigheden om zich te handhaven in die verruimde wereld. Die vaardigheden kunnen 'gevaren' afleiden en geven dus veiligheid. Ieder individu ontwikkelt zich natuurlijk op zijn eigen manier, maar er zit toch wel een algemeen stramien in. Aan de hand van cirkels of schillen bouwen we een leefwereld op. De grens tussen twee schillen is natuurlijk zeer vaag en er zijn overlappingen.

- Schil 1: zichzelf, moeder, vader, oudere broers en zussen, speelgoed, het huis
/...
- Schil 2: Veel op bezoek komende vrienden, naaste familie, de burens, de straat
/...
- Schil 3: De school, de vrienden, de wijk, de bus of auto, de kerk, de pastoor, de huisarts, ...

- Schil4: verliefdheid, hobby, stad, politiek, genotsmiddelen, andere gewoonten en culturen, ...
- Schil 5: zelfstandig of gezinsleven, beroepsomgeving, eigen kinderen, ...
- Schil 6: kleinkinderen, het beschouwende, ...

1.8.2 Het afschilferen.

Een persoon wordt dus na enige tijd omgeven en beschermd door heel wat schillen of vaardigheden. Hoe meer we met die ervaringen doen, hoe dikker de schillen worden. De schillen geven ons leven letterlijk en figuurlijk meer inhoud en body.

Wat gebeurt er nu tijdens het proces van dementie? De schillen schilferen langzaam af, van buiten naar binnen, maar niet schil per schil. Soms blijven er stukken zitten. In plaats van een mooi rond geheel, krijgt men zeer grillige vormen. Dat komt doordat men moeite heeft om die ervaringen in het juiste tijds- en ruimtekader te plaatsen. Verschillende perioden komen in zicht. Het gevolg is dat de informatie uit verschillende schillen dikwijls vermengd wordt. 'Mijn vader is de liefste man die er is. Hoe dikwijls ben ik niet naar zijn kerkhof geweest?'. Maar om te kunnen overleven tracht de persoon met dementie er toch een geheel van te maken. Voor buitenstaanders lijkt het onsamenhangend en onrealistisch omdat elementen uit verschillende tijdperken en ruimten verweven worden. Voor de betrokkenen vormen die elementen echter een logisch geheel. En met die kapstok, uit dat referentiekader zal de persoon met dementie reageren. Dat geheel zal trouwens telkens van vorm veranderen (en krimpen) omdat steeds meer dingen worden vergeten. Het is dus een dynamisch gegeven.

1.8.3 De zintuigen

Personen die verkeren in een vergevorderd stadium van dementie kunnen zich slecht, of soms helemaal niet meer, verbaal uiten. Dan is het de taak van de omgeving om andere communicatiekanalen te gebruiken. (ouderenzorg: Reminiscentie voor personen met dementie.2000) Onze zintuigen zijn dan misschien wel de belangrijkste instrumenten om herinneringen op te sporen. Herinneren heeft veel te maken met waarnemen. Alle zintuigen, ons denken, ons voelen, ons fysiek bewustzijn, alles kan worden aangesproken om verhalen van vroeger te actualiseren. Als we beelden zien, foto's bijvoorbeeld, wordt ons geheugen direct geactiveerd. Maar ook geluiden prikkelen onze zintuigen; liedjes van vroeger, een tune van een radio - of televisieprogramma, een specifiek geluid zoals het knarsen van een tuinhek, het piepen van een deurklink,... Geuren openen bijna onmiddellijk de deuren in ons geheugen (gebakken vis op vrijdag) en ook de smaak (aardbeien in de zomer) en de tastzin zijn verbonden met verhalen van vroeger.

1.8.3.1 Auditieve prikkels

Geluiden kunnen veel herkenbare emoties teweeg brengen bij de dementerende. Zowel gevoelens van blijdschap, verdriet, ontroering en opwinding. Muziek kan ervoor zorgen dat de bewoner zich oude prettige herinneringen van vroeger terug herinnert. Liedjes uit de kindertijd en de puberteit worden mee geneurd en gezongen en brengen veel ontspanning.

1.8.3.2 Visuele prikkels

Het bekijken van prentenboeken, foto's van vroeger, oude gebruiksvoorwerpen kan ook herinneringen opwekken bij de bewoners. Belangrijk hierbij is dat de prikkels selectief worden aangeboden, zodat de bewoner zijn aandacht kan vestigen op één welbepaalde prikkel.

1.8.3.3 Olfactorische prikkels

Geuren kunnen de bewoners prikkelen. Zeker in zorginstellingen zijn geuren van groot belang. Geuren roepen een directe associatie op in onze herinnering. De geur van een verse perzik neemt de bewoners mee naar zomerse sferen. De geur van warme chocolademelk kan de bewoner associëren met de winter. In mijn eindwerk heb ik aan dit zintuig minder aandacht besteed. Persoonlijk vind ik dat je dit zintuig beter kan aanspreken in een latere fase van dementie als de andere triggers niet zoveel effect meer hebben.

1.8.3.4 Tactiele prikkels

Tactiele prikkels houden in dat je het tastzintuig stimuleert en daardoor bepaalde voorwerpen gaat herkennen. Ook deze voorwerpen kunnen eventueel herinneringen oproepen bij de bewoners. (Bv. Het aanraken van pels doet je denken aan de sjaal van je grootmoeder.) Ook aan dit zintuig heb ik minder aandacht besteed in mijn eindwerk.

1.9 Aandachtspunten bij het samenstellen van een koffertje

1.9.1 De levensloop

De kennis van de levensloop van de persoon met dementie vormt een belangrijke schakel voor het opstellen van een individueel reminiscentie koffertje. Want de wijze waarop men op hogere leeftijd functioneert is een voortzetting van datgene wat men vroeger op jongere leeftijd reeds deed. Dit wil zeggen dat men oud wordt in het verlengde van de wijze waarop men vroeger leefde. Wil men de gewoonte van ouderen begrijpen, dan is het essentieel om de specifieke aspecten van de levensloop te kennen (groepswork met ouderen , 1994). Het is daarom zeer belangrijk om te weten wat de levensloop nu precies inhoudt en welke elementen daarbij een rol spelen. Daarom kan je de levensloop proberen te ontlenen in bouwstenen. Deze bouwstenen kunnen belangrijke aanknopingspunten vormen om gegevens te verzamelen over het leven van de persoon met dementie.

1.9.2 Bouwstenen van de levensloop

- Start van de levensloop

Het vertrekpunt van de levensloop is dat wat je met je geboorte aan bagage meeneemt: een eigen geaardheid en begripsvermogen, lichamelijke kenmerken, bepaalde omstandigheden thuis en zo verder. De levensloop wordt mede gevormd door wat je biologisch meekrijgt aan erfelijke eigenschappen.

Een opvallend talent op het gebied van sport of leervermogen kan je leven beslissend beïnvloeden (bijvoorbeeld iemand heeft vroeger beslist om leraar te worden omdat hij goed was in talen) .

Een lichamelijke of psychische handicap geeft weer andere perspectieven. (Bijvoorbeeld: iemand had graag piloot geworden maar had een slecht zicht.)

Binnen de grenzen van het mogelijke blijft er speelruimte voor andere invloeden. Sociaal–culturele factoren zijn daarvan een voorbeeld. Denk aan normen en waarden in de maatschappij. Vroeger hoorde een meisje op de huishoudschool, tegenwoordig kiezen meisjes zelf welke richting ze uit willen.

De groep waarvan je deel uitmaakt kan eveneens meespelen; denk daarbij ook aan klasse of politieke interesse. Degenen met wie je te maken krijgt en de manier waarop speelt evengoed mee, evenals de voorvallen op je levensweg (bijvoorbeeld je verloofde die vroegtijdig overleden is).

Ook andere rollen die iemand in zijn leven heeft vervuld kunnen meespelen, evenals ervaringen met belangrijke historische gebeurtenissen of perioden, zoals bijvoorbeeld de crisistijd.

- Levensgebeurtenissen

Deze vormen een ander bestanddeel van de levensloop. Zij kunnen min of meer verbonden zijn aan je leeftijd. Je eerste baan, huwen, kinderen krijgen en de leeftijd van pensionering liggen in bepaalde culturen en periodes redelijk vast.

De levensloop speelt zich ook af tegen een historisch decor. Bepaalde gebeurtenissen zijn aan de geschiedenis verbonden zoals; economische crisis, oorlogen, maatschappelijke veranderingen als de komst van de anticonceptiepil en de vrouwenemancipatie. Dit soort gebeurtenissen beïnvloeden veel mensen van dezelfde generatie op een vergelijkbare manier. Een bekend voorbeeld hiervan is de weerzin van veel oude mensen van nu tegen voedselverspilling, iets wat we soms zien als gevolg van hun ervaringen met armoede.

De invloed van levensgebeurtenissen wordt echter ook bepaald door de vraag hoe iemand deze al dan niet een plaats in zijn of haar leven heeft gegeven en hoe hij daarmee omgaat. Dit geldt meestal in sterke mate voor persoonsgebonden gebeurtenissen.

- Episodes , mijlpalen, voorvallen en kruispunten

Andere bouwstenen zijn periodes die door iemand als afgebakend geheel worden ervaren. Een episode, ofwel afgesloten periode, wordt doorgaans gevoelsmatig 'verder weg' in de tijd beleefd dan een periode die nog niet of kort geleden is afgesloten. Voor iemand die tien jaar geleden is gepensioneerd, lijkt het werkverleden in z'n geheel doorgaans 'verder weg' dan voor degene die misschien zelfs eerder en op jongere leeftijd is gaan werken, maar daarmee pas kort geleden is gestopt.

Mijlpalen zijn grote gebeurtenissen met doorwerkend karakter, zoals het vroegtijdig overlijden van de huwelijkspartner. Zo'n gebeurtenis vergt meestal veel van het aanpassingsvermogen en kan de verdere levensloop sterk beïnvloeden.

Als iets geen merkbare invloed of gevolgen heeft voor de levensloop, wordt wel van een voorval gesproken. Een voorval wordt achteraf niet zozeer als ingrijpend ervaren. Voorbeeld hiervan is een gebroken been. Als iemand hiervan eenmaal hersteld is, kan hij zijn leven weer gewoon hervatten.

Momenten waarop een ingrijpende beslissing is genomen, zijn wel belangrijk en worden kruispunten genoemd. Voorbeelden zijn de beslissing te veranderen van baan of te verhuizen naar een rust - en verzorgingstehuis. Dergelijke kruispunten kunnen lang doorwerken. Dat dit ingrijpende gevolgen heeft is vaak onontkoombaar.
(levensboeken Een handleiding voor hulpverleners in de ouderenzorg 1997)

2 VOORSTELLING STAGEPLAATS

2.1 Algemene voorstelling

'Ten Hove' is een woon- en zorgcentrum van het OCMW in de gemeente Mol. Het is enerzijds gelegen in het centrum, anderzijds toch in een rustige en groene omgeving.

'Ten Hove' is een open huis en richt zich naar zorgbehoevende senioren, die voornamelijk persoonlijke en aangepaste dienstverlening krijgen. De bewoners krijgen de mogelijkheid hun eigen leven te leiden en een thuis te creëren.

'Ten Hove' biedt hen een zinvolle tijdsbesteding, een professionele zorg, begeleiding en ondersteuning op maat.

Het woon- en zorgcentrum telt drie verdiepingen, waarvan de eerste speciaal bedoeld is voor de opvang en verzorging van dementerende bejaarden. In totaal is er plaats voor 122 bejaarden, van wie er 92 in een éénpersoonskamer wonen. Er zijn 4 kamers voor koppels.

'Ten Hove' biedt ook een kort verblijf aan. Dit geeft de mogelijkheid aan senioren om er gedurende een korte periode (bijvoorbeeld 14 dagen) te verblijven. Hierdoor kunnen mantelzorgers tijdelijk ontlast worden van de zorgen.

2.2 Visie vanuit de dienst ergotherapie

Eén van de hoofddoelen in Ten Hove is in de laatste levensfase van de bewoners de kwaliteit van het leven te optimaliseren. Vanuit een intake gesprek en observatie distilleren ze een aangepast zorg en begeleidingsplan dat ze op geregelde tijdstippen evalueren en aanpassen (gesprek met de bewoners, tijdens activiteiten de bewoners observeren, teambespreking, ...).

In het WZC Ten Hove houdt men bij elke activiteit die men organiseert rekening met de mogelijkheden en beperkingen van de bewoners. Men zoekt naar oplossingen voor bewoners die moeilijkheden ondervinden om aan sommige activiteiten deel te nemen (zoals bijvoorbeeld voor hardhorige bewoners hulpmiddelen zoeken zoals dingen noteren, zorgen voor geen storende achtergrond geluiden, ...)

Ook staat men steeds open voor opmerkingen of suggesties wat betreft de activiteiten waaraan de bewoners deelnemen. De bewoners kunnen hun wensen of opmerkingen bekend maken tijdens de bewonersraad, of bij de ergotherapeut zelf. In de mate van het mogelijke probeert men hier rekening mee te houden.

Men zorgt er in het WZC ook voor dat men verschillende activiteiten aanbiedt zodat men verschillende bewoners kan bereiken om deel te nemen (vb. krantenuurtje voor dementerenden , geheugentraining , hobby, ...).

Aan het huiselijke aspect wordt ook veel aandacht besteed. (Men creëert gezellige hoekjes op de afdeling, men laat de bewoners zelf hun beleg kiezen, in kleine groepjes werken, ...) Hierdoor kunnen de bewoners een zo normaal mogelijk leven leiden.

Ook in team werken is zeer belangrijk binnen het WZC. Zo is er dagelijks overdracht tussen de verschillende diensten waardoor iedereen op de hoogte blijft van het functioneren van de bewoners. Op die manier kan men hiermee rekening houden tijdens de activiteiten. Er zijn ook geregeld teamvergaderingen (vb. paramedische dienst). Vrijwilligers zijn onmisbaar binnen de dienst ergotherapie. Deze helpen tijdens de activiteiten (bijvoorbeeld: bewoners gaan halen op de kamer, hobbyactiviteiten , ...)

Om deze totaalzorg te waarborgen is het nodig dat de ergotherapeuten de kans krijgen om bijscholingen te volgen zodat ze op de hoogte blijven van de nieuwste ontwikkelingen in de geriatrische zorg.

3 TOEPASSING IN DE PRAKTIJK

3.1 Voorbereidingen voor het maken van een koffertje

3.1.1 Selectie van de bewoners

Eerst en vooral is het zeer belangrijk om te screenen of de betreffende bewoner de geschikte persoon is om met een reminiscentiekoffertje te werken. Het is belangrijk om na te gaan of het aansluit bij zijn of haar behoeftes en belevingswereld. Ook de mate van dementie kan een belangrijke rol spelen. Wanneer de psychische achteruitgang zeer ernstig wordt, kan er wel een moment komen dat er met betrekking tot het leven van de oudere simpelweg te weinig herkenningspunten voorhanden zijn. Ik heb daarom bij iedere bewoner een Mini-Mental State Examination afgenomen. De interpretatie van deze test kan je terugvinden bij de voorstelling van de volgbewoners. Ook is het belangrijk om na te gaan of de dementerende nog over familie beschikt waar je terecht kan voor het verzamelen van persoonlijk materiaal indien nodig. Ik heb voor bewoners gekozen die niet zoveel deelnemen aan andere activiteiten die georganiseerd worden in het WZC en die plezier ervaren aan individuele aandacht. Deze mensen voelen zich belangrijk (gevoel van eigenwaarde) en beleefden veel plezier aan het vertellen over het verleden.

3.1.1.1 Voorstelling volgbewoners

Voor de voorstelling van mijn bewoners heb ik gebruik gemaakt van een fictieve naam.

Julia

Julia is 89 jaar oud. Sinds een jaar is zij weduwe. Julia is graag alleen en kan niet tegen drukte. Ze heeft zelf geen kinderen. Wel heeft ze een goede familieband met haar nicht en diens dochter. Zij komen geregeld op bezoek. Vroeger was Julia actief betrokken in het vereningsleven. Julia heeft altijd in een fabriek gewerkt als bediende. Ze gaat graag een kopje koffie drinken en geniet van familiebezoek. Julia kan zich nog zelfstandig verplaatsen met behulp van een rollator. Ze gaat eten in de refter van het WZC. Julia heeft momenten dat ze totaal niet meer weet waar ze is, maar meestal weet ze dat ze niet thuis is.

Verslag MMSE november 2006

- Oriëntatie: Tijd

Julia is gedesoriënteerd in tijd. Ze gaf een foutief antwoord op de vraag welke maand we momenteel zijn. Als ik daarna de vraag stelde welk jaartal we waren antwoordde ze nog steeds augustus.

- Oriëntatie: plaats

Julia wist niet in welk gebouw of welke straat ze momenteel verbleef. Ook gaf ze een foutief antwoord op de vraag op welke verdieping ze zich bevond. Julia wist wel de juiste provincie, land en gemeente.

- Taal: expressie – benoemen

Julia herkende meteen de voorwerpen die ik haar toonde. Bij het potlood gaf ze eerst de franse naam (crayon), daarna zei ze potlood.

- Taal: expressie – nazeggen / herhalen

Julia kon de zin correct herhalen.

- Geheugen : registratie

Hier heeft Julia problemen mee. Julia herhaalde geen enkel woord van de 3 woorden die ik gezegd had. Julia begon een onsamenhangend verhaal te vertellen. Bijvoorbeeld Op de hoek van de straat stond

- Aandacht / concentratie

Op dit item scoort Julia ook slecht. Ze gaf meteen een foutief antwoord bij de rekenoefening. Toen ik haar vroeg het woord kamer in omgekeerde volgorde te spellen weigerde ze dit te doen.

- Geheugen: herinneren

Julia herinnerde zich de drie woorden die ze moest onthouden uit de vorige oefening niet meer. Ze noemde twee andere woorden namelijk wc en kamer.

- Taal: begrijpend lezen

Julia sloot haar ogen toen ik haar het blad toonde waar deze zin op stond.

- Praxis visuoconstructie

Julia kon de figuur niet natekenen.

- Schrijven: spontaan

Julia schreef enkel haar naam op het blad.

- Praxis ideationeel

Ook met deze oefening had Julia moeite. Ze wist alleen nog dat ze het blad met haar rechterhand moest aannemen. Daarna zei ze dat ze het kwijt was.

Totale score MMSE : 9 / 30

Irma

Irma is een 82 jarige vrouw. Ze is weduwe. Irma heeft 1 zoon en 2 kleinkinderen. Irma heeft vroeger voor een korte periode gewerkt in een sigarenfabriek. Daarna heeft ze geen beroep meer uitgeoefend omdat ze oorlogsinvalide is. Irma haar rechterarm is hierdoor geamputeerd. Irma was vroeger lid van een wijkcomité. Ze heeft vaak gereisd naar verre landen. Irma heeft graag dat je eens binnenkomt voor een babbeltje. Ook doet ze graag mee met de activiteiten die binnen het WZC georganiseerd worden (optredens, uitstapjes, ...). Irma is wel snel moe en doet daarom soms op een minder actieve manier mee aan de activiteiten, maar ze geniet er wel van om de andere bewoners bezig te zien en van de sociale contacten tijdens de activiteiten. Irma leest graag tijdschriften (Story) en leesboeken (groot letterboeken bibliotheek). Irma krijgt ook wekelijks een relaxatiebad. Irma zegt dikwijls dezelfde dingen zonder dat ze dit beseft. (KTG gestoord) .

Verslag MMSE november 2006

- Oriëntatie: Tijd

Irma is gedesoriënteerd in tijd. Ze gaf op alle vragen een foutief antwoord. Bijvoorbeeld 2000 en een beetje ?

- Oriëntatie: plaats

Irma gaf een foutief antwoord op de vraag op welke verdieping of afdeling van het WZC ze zich bevond. Ook wist ze de naam of het adres van het gebouw niet meer. Irma wist wel in welke provincie, gemeente en land ze momenteel verbleef.

- Taal: expressie – benoemen

Irma herkende meteen de voorwerpen die ik haar toonde.

- Taal: expressie – nazeggen / herhalen

Irma kon de zin correct herhalen.

- Geheugen: registratie

Irma kon meteen de drie woorden correct herhalen.

- Aandacht / concentratie

Irma kon twee keer het getal zeven correct aftrekken. (100 , 93 ,86) Daarna wist ze het niet meer. Irma kon het woord kamer in omgekeerde volgorde spellen.

- Geheugen: herinneren

Irma kon zich de drie woorden niet meer herinneren die ze moest onthouden uit de vorige oefening.

- Taal: begrijpend lezen

Irma sloot haar ogen toen ik haar het blad toonde waar deze zin stond.

- Praxis: visuoconstructie

Irma tekende de figuur op een correcte manier over.

- Schrijven: spontaan

Irma schreef een zin op het blad.

- Praxis ideationeel

Irma kon de gevraagde handelingen op een correcte manier uitvoeren.

Totale score MMSE : 18 / 30

Fons

Fons is een 83 jarige man. Hij is gehuwd met Melanie. Zij verblijft eveneens in het WZC Ten Hove. Fons heeft een groot gezin met 9 kinderen, waarvan 2 kinderen reeds overleden zijn. Ook heeft hij vele kleinkinderen. Fons was vroeger bureelbediende bij een bedrijf. Zijn vroegere hobby's waren vissen en werken in de tuin.

Verslag MMSE november 2006

- Oriëntatie : Tijd

Fons is gedesoriënteerd in tijd. Hij gaf bijna op elke vraag een foutief antwoord. Hij wist alleen in welk seizoen we momenteel waren.

- Oriëntatie : plaats

Fons wist niet in welk gebouw of welke straat hij momenteel verbleef. Ook gaf hij een foutief antwoord op de vraag op welke verdieping hij zich bevond. Fons wist wel de juiste provincie, land en gemeente.

- Taal: expressie – benoemen

Fons herkende meteen de voorwerpen die ik hem toonde.

- Taal: expressie – nazeggen / herhalen

Fons kon de zin correct herhalen.

- Geheugen: registratie

Op dit item scoorde Fons ook goed. Hij kon meteen de drie woorden herhalen.

- Aandacht / concentratie

Op dit item scoorde Fons minder goed. Nadat hij 7 had afgetrokken van het getal 100 stopte kon hij niet meer verder. Het woord 'kamer' heeft hij niet in omgekeerde volgorde gespeld.

- Geheugen: herinneren

Fons herinnerde zich de drie woorden die hij moest onthouden uit de vorige oefening niet meer.

- Taal: begrijpend lezen

Fons sloot zijn ogen toen ik hem het blad toonde waar deze zin op stond.

- Praxis: visuoconstructie

Fons kon de figuur niet op een correcte manier overtekenen.

- Schrijven: spontaan

Fons schreef een correcte zin op het blad.

- Praxis ideationeel

Fons kon deze oefening correct uitvoeren.

Totale score MMSE : 16 / 30

Opmerking :

Oorspronkelijk was het de bedoeling dat ik drie reminiscentiekoffertjes ging maken. Maar Fons is gedurende mijn eindwerkstage ziek geworden en hierdoor heel snel achteruit gegaan. Daarom was het niet meer mogelijk om hem te betrekken bij mijn activiteiten. Inmiddels is Fons ook overleden.

3.1.2 Verzamelen van informatie

Om gegevens te verzamelen om in het koffertje te steken heb ik verschillende bronnen geraadpleegd. Ik heb enerzijds informatie verzameld bij de dementerende bejaarde en diens familie. Anderzijds heb ik werkmateriaal verzameld. In het volgende gedeelte maak ik ook deze onderverdeling.

3.1.2.1 Informatie over de bewoners.

- Kennismakingsgesprek met de bewoners

Ik heb een kennismakingslijst gemaakt die ik samen met de bewoner heb overlopen. In deze lijst kwamen verschillende items aan bod zoals het vroegere beroep, familie, Voor de gehele lijst zie bijlage 1.

- Groepsactiviteiten in het kader van de levensloop.

Ik heb verschillende groepsactiviteiten georganiseerd om gegevens te verzamelen over de bewoners. Dit omdat bewoners elkaar kunnen stimuleren om herinneringen op te halen en erover te praten. Hier kom ik later in dit eindwerk nog op terug in hoofdstuk 4.

- Individuele sessies

Ook heb ik een aantal individuele sessies gedaan met de bewoners omdat je dan op sommige onderwerpen specifiek kunt ingaan. Je kan dan samen met de bewoner naar onderwerpen zoeken waar hij nog heel wat herinneringen aan heeft. De individuele sessies zijn een goede manier om een vertrouwensband op te bouwen met de bewoner wat dan weer goed van pas komt tijdens de groepsactiviteiten. Ook hier kom ik verder nog specifiek op terug in hoofdstuk 4.

- Vragenlijst voor de familie

Om meerdere gegevens te weten te komen over de dementerende bejaarde heb ik een vragenlijst voor de familie opgesteld. Zie bijlage 2,3. Ik heb wel duidelijk vermeld dat ze niet al de vragen moesten beantwoorden als ze deze te persoonlijk vonden.

3.1.2.2 Verzamelen van werkmateriaal

- Bibliotheek

In de bibliotheek ben ik op zoek gegaan naar boeken over de jaren 30, 40, 50, Ook heb ik boeken geraadpleegd over het Mols dialect en de gehuchten waar de bewoners van afkomstig zijn. Ik heb vooral boeken gezocht waar vele foto's en prenten instonden.

- Discotheek/bibliotheek

In de discotheek ben ik op zoek gegaan naar muziek van vroeger. Zoals bijvoorbeeld Tino Rossi, een zanger uit de jaren '30.

- Kringloopwinkel

Omdat je in de kringloop winkel regelmatig dingen van vroeger tegenkomt ben ik hier ook een aantal keer een kijkje gaan nemen. Hier heb ik onder andere oude LP -platen gevonden, een boekje met liedjes van vroeger,

- Internet

Op internet heb ik verschillende websites geraadpleegd over de kachels van vroeger, de klederdracht,.... Ik heb ook bij zoekmachines verschillende tijdsperiodes ingegeven zodat ik informatie kon verzamelen over deze periodes.

3.2 Gebruik van materialen in de koffertjes en tijdens de reminiscentie activiteiten.

Er worden een aantal items aangeboden waar men rekening mee kan houden in het aanbieden van materialen bij personen met dementie. Deze items zijn: Herkenbaarheid, zichtbaarheid, volwassenheid en duurzaamheid.

- Herkenbaarheid

Onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld van de bewoners zijn belangrijk. Deze roepen herinneringen op. Met betrekking tot de herkenbaarheid van materialen wordt opgemerkt dat foto's de voorkeur verdienen boven plaatjes met figuren of symbolen. Op de foto dient de kern van de zaak duidelijk zichtbaar te zijn en moeten er niet te veel afleidende bijzaken op staan. Herkenbaarheid zit hem niet alleen in de spelvorm, maar ook in de sfeer en de entourage.

Tijdens mijn eindwerk heb ik geprobeerd ervoor te zorgen dat ik foto's en materialen aanbod die betrekking hadden tot de juiste referentie periode waarbinnen de bewoners altijd hebben geleefd. Ook heb ik duidelijke foto's en prenten gebruikt, waarbij de kern van de foto op de voorgrond stond zodat de trigger hierdoor het gewenste effect kon teweeg brengen.

- Zichtbaarheid

Relatief veel bewoners hebben problemen met hun zicht. Daarom is het belangrijk heldere, aantrekkelijke kleuren te gebruiken en dat de afbeeldingen ten opzichte van de ondergrond sterk contrasteren. Met het gebruiken van vergroot spelmateriaal moet je oppassen dat het totaalbeeld niet zo groot wordt dat de deelnemers het niet meer kunnen overzien.

Omdat de zichtbaarheid voor vele bewoners een probleem is zorgde ik ervoor dat de bewoners altijd hun bril mee naar de activiteit namen. Ook lette ik erop dat het spelmateriaal een centrale plaats had zodat alle deelnemers het materiaal goed konden zien. Ik heb dingen vergroot zodat de foto's en het materiaal duidelijker zichtbaar was voor de bewoners. Foto's waar meerdere dingen op stonden heb ik ook telkens eens individueel aan de bewoners laten zien zodat ze het van dichtbij konden waarnemen.

- **Volwassenheid**

Spelmateriaal mogen niet kinderachtig overkomen, al zijn sommige kinderspelen heel geschikt om te doen met bewoners. Het moet er volwassen blijven uitzien.

Ook met dit aandachtspunt heb ik proberen rekening te houden binnen mijn activiteitsaanbod. Ik heb er bijvoorbeeld voor gezorgd dat ik bij het dominospel symbolen gebruikte die niet kinderachtig overkwamen bij de bewoners.

- **Duurzaamheid**

Spelen moeten van duurzaam materiaal gemaakt worden zodat ze tegen een stootje kunnen en langere tijd meegaan.

Hier heb ik ook de nodige aandacht aan besteed door dingen te plastificeren, op een kartonnetje te verharderen, ...

(speelt u mee?: Gezelschapsspelen met dementerende ouderen.1996)

4 TERUGBLIK OP DE ACTIVITEITEN.

Om materialen te verzamelen die ik in de koffertjes kon steken heb ik iedere week een reminiscentieactiviteit in groep en een individuele activiteit gedaan. De reminiscentiesessies in groep hadden vooral tot doel dat de bewoners mekaar konden stimuleren om herinneringen op te halen over vroeger. Tijdens individuele activiteiten ben ik meer gericht op zoek gegaan naar specifieke interesses van de bewoners zelf. Hieronder vindt u een korte omschrijving en verloop van de sessies met de bijhorende doelstellingen.

4.1 Doelstellingen

Deze werden vooropgesteld en dienden als leidraad tijdens de activiteiten die ik gedaan heb met mijn volgbewoners. Per activiteit wordt er telkens kort geëvalueerd of de vooropgestelde doelstellingen bereikt werden.

4.1.1 Hoofddoelstellingen

- De bewoners vergroten hun gevoel van eigenwaarde.
- De bewoners blikken terug op het leven.
- De cognitieve functies van de bejaarden worden gestimuleerd / geprikkeld. (concentratie, cognitie, belangstelling)

4.1.2 Bijkomende groepsdoelstellingen

- De bewoners verruimen hun interesses.
- De bewoners gaan sociale contacten aan.
- De bewoners zijn prettig en zinvol bezig.
- De bewoners leren mekaar kennen op een aangename manier.

4.2 Activiteit: Levensloop domino

4.2.1 Omschrijving v/d activiteit:

De dominostenen worden verdeeld onder de deelnemers. Op de dominostenen staan pictogrammen afgebeeld die gekoppeld zijn aan een vraag (bv. werken , schooltijd , het gezin, ...). De bedoeling is dat de deelnemers de dominosteent tegen een andere dominosteent kunnen leggen met hetzelfde pictogram. De ergotherapeut stelt telkens een vraag aan de bewoner wanneer deze een dominosteent gelegd heeft. Daarna kan er eventueel in groep worden nagepraat over het onderwerp. De ergotherapeut zorgt ook voor een paar triggers die herinneringen kunnen oproepen.

4.2.2 Middelen :

Ondersteunende houding: veiligheid bieden --> vragen stellen die passen bij het cognitief functioneren van de bewoners, eenvoudig taalgebruik, positieve energie uitstralen en zorgen voor een juiste sfeer, de bewoners ondersteuning geven zowel verbaal als non-verbaal.

Structurerende houding: De ergotherapeut kiest de onderwerpen die aan bod komen zelf, de ergotherapeut stelt de vragen, ...

4.2.3 Materiaal :

- dominosteentjes met pictogrammen
- triggers: fotoboek Mol in Panorama, interieurboek: het huis in woorden

4.2.4 Tijdsbesteding :

10–11.30 u

4.2.5 Deelnemers

Julia, Fons, Irma

4.2.6 Onderwerpen die aan bod zijn gekomen.

Doelgericht:

Naamkeuze:

- Was het vroeger gebruikelijk dat kinderen werden vernoemd naar hun meter of peter?

werk:

- Welke beroepen oefenden vader en moeder uit?
- Wanneer kreeg u uw eerste baan en wat hield die in ?
- Wat wilde u zelf in eerste instantie worden? Wat trok u daarin aan?
- Wat waren leuke en minder leuke kanten van uw werk?

school:

- Welke vormen van onderwijs voor kleine kinderen waren er vroeger?
- Welke vakken werden gegeven?
- Op welke dagen moest u naar school?
- Hoe ging men naar school?
- Moesten de kinderen een uniform dragen?

- Tot hoeveel jaar bent u naar school geweest?
- Wat vond u de leukste vakken op school en welk de minst leuke? Waarom?

Geboorte:

- Wanneer en waar bent u geboren?
- Wie was bij de geboorte aanwezig?
- Hoe werd vroeger de geboorte bekend gemaakt?
- Heeft u herinneringen aan de geboorte van zussen of broers? Welke?

Huwelijk:

- Wanneer en waar bent u getrouwd?
- Trouwde u eerst in het gemeentehuis of in de kerk?
- Heeft u een huwelijksreis gemaakt?

Bijkomende onderwerpen:

- Stelen, straffen, Mols dialect, Leuvense stoof, politieke partijen

4.2.7 Observatie

Julia vertelde dat het vroeger gebruikelijk was dat de kinderen de naam van de peter of de meter toegewezen kregen. Daarna heb ik ook aan de andere bewoners gevraagd of hun naam afkomstig was van hun meter en peter. Ook Fons bevestigde dat zijn naam afkomstig was van zijn peter. Irma wist dat ze thuis haar naam gekozen hadden omdat de ouders dit een mooie naam vonden. Fons had een vraag over het werk van zijn ouders. Hij vertelde dat zijn moeder huiswerk deed en dat zijn vader bakker was. Julia vroeg daarom aan Fons of hij thuis soms de kans had om iets te stelen uit de bakkerij. Daarna kwam er een kort gesprekje over spelen tot stand. De bewoners vertelde dat ze vroeger als kind af en toe wel eens snoepjes steelden uit de winkel. Ik moest telkens Irma even aansporen om iets te zeggen, anders hield ze zich meer op de achtergrond. Maar ik merkte wel dat ze genoot van de verhalen van de andere bewoners. Julia vertelde wanneer ze vroeger betrapt werden tijdens het stelen dat ze dan een straf kregen. Irma zei dat ze als kind nooit veel gestraft is geweest. Ze vertelde dat ze een heel brave was en dat ze de jongste van het gezin was. Julia zei dat ze dan "een sibbedeeseke" was. Plots begint Julia te vertellen over de stoof. Ook Fons weet hier veel over te vertellen. Irma zegt dat ze hier niet zoveel vanaf weet omdat zij thuis de jongste was en bijna nooit moest helpen. Daarna stelde ik voor om even verder te spelen met de dominokaartjes. Irma had als vraag of ze vroeger een uniform op school moesten dragen. Irma zei van niet. Daarna beginnen we een kort gesprekje over de school. We hebben het ook nog gehad over de politieke partijen in Mol. Julia en Fons wisten hier heel veel over te vertellen. Tijdens het levensloopdominospel is ook het huwelijk ter sprake gekomen. De bewoners vertelden dat ze zowel voor de wet als voor de kerk getrouwd waren. Irma zei dat ze vroeger op huwelijksreis was geweest naar Lourdes. Toen we het hadden over de broers en zussen vertelde Irma dat ze vroeger een heel bekende vroedvrouw in Mol hadden. Mieke Wimp. Telkens als de kindjes deze zagen riepen ze 'Mieke wanneer breng jij bij ons een 'boeleke' ?' Als het bijna tijd was bedankte ik de bewoners voor hun deelname aan dit spel.

4.2.8 Evaluatie doelstellingen

De activiteit was zeer geschikt om mekaar beter te leren kennen. Omdat er verschillende items in de spelactiviteit verworven zaten leerden we verschillende aspecten van de bewoners kennen. Ik heb wel gemerkt dat sommige bewoners bepaalde dingen niet met anderen wilden delen omdat ze mekaar nog niet zo goed kenden.

De tweede vooropgestelde doelstelling "De bewoners blikken terug op het leven" is zeker en vast aan bod gekomen binnen deze activiteit. Over sommige thema's konden de bewoners al wat meer vertellen dan over andere thema's. Ik heb opgemerkt dat dit sterk afhankelijk is van de persoon zelf, omdat ze allemaal een andere levensloop achter de rug hebben. Wat mij is opgevallen tijdens deze activiteit is dat de bewoners mekaar kunnen stimuleren om herinneringen op te halen. Sommige verhalen van bewoners vormden voor anderen een trigger om over dit onderwerp te reminisceren.

Er zijn nog heel wat andere doelstellingen bereikt tijdens de levensloopdomino. De bewoners hadden echt het gevoel dat hun inbreng nuttig was binnen deze activiteit waardoor ze een goed gevoel van eigenwaarde hebben kunnen ervaren. Ze luisterden altijd zeer geboeid naar een verhaal of anekdote van een andere bewoner. Ze vulden soms dit verhaal verder aan of gaven hierop een reactie. Hierdoor kan je zeggen dat de doelstellingen "De bewoners gaan sociaal contact aan" en "De cognitieve functies (concentratie, cognitie, belangstelling) van de bejaarden worden gestimuleerd/geprikkeld" aan bod zijn gekomen. Bij de doelstelling de bewoners verruimen hun interesses heb ik gemerkt dat dit weer sterk afhangt van de bewoner. Ik heb gemerkt dat sommige bewoners bij bepaalde onderwerpen weinig interesse tonen en zich dan meer op de achtergrond houden.

Opmerkingen:

Julia is normaal iemand die niet snel te motiveren is om deel te nemen aan een groepsactiviteit. Meestal is ze tijdens groepsactiviteiten stil en vertoont ze weinig interesse. Bij deze activiteit heb ik opgemerkt dat Julia helemaal openbloeyde. Ze wist veel te vertellen over bepaalde onderwerpen en was deze keer echt actief betrokken bij het groepsgebeuren.

Bij sommige onderwerpen zijn we dieper ingegaan op bepaalde aspecten waardoor we soms onbewust bij een ander thema terecht (bv. het Mols dialect). Ik heb dit bewust niet afgeremd omdat ik merkte dat dit voor de bewoners een aangenaam thema was om over te reminisceren. Ik heb geëxploreerd wat de bewoners interessant vonden om over te reminisceren en deze thema's heb ik dan verder verwerkt tijdens andere groepsactiviteiten.

Een bewoner had het spel niet meteen door. Het is daarom ook belangrijk dat je als ergotherapeut voldoende ondersteuning geeft zodat iedereen bij de activiteit betrokken blijft.

Oorspronkelijk was het de bedoeling dat alleen de persoon die het symbooltje had de vraag mocht beantwoorden. Dit heb ik aangepast door iedereen aan het woord te laten zodat iedereen zich bij het gesprek betrokken voelden.

4.2.9 Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.

Julia

- Het Mols dialect
- Het voedsel van vroeger
- Politiek

Irma

- Het gezin
- De vroedvrouw van Mol

4.3 Activiteit: gehuchtenspel

4.3.1 Omschrijving v/d activiteit:

De ergotherapeut heeft een plannetje van de gemeente Mol waarop de gehuchten geschetst staan. Ook liggen er kaartjes op de tafel waar al de gehuchten op staan. De bewoners krijgen een foto waarop een afbeelding staat die betrekking heeft tot een Mols gehucht. De bedoeling is dat de bewoners raden welk gehucht we zoeken. Als het gehucht geraden is leest de ergotherapeut een tekstje voor met de geschiedenis van het gehucht. Daarna kan er worden gepraat over de herinneringen die dat gehucht of de foto bij de bewoners oproepen.

4.3.2 Middelen :

Ondersteunende houding: veiligheid bieden --> vragen stellen die bij passen bij het cognitief functioneren van de bewoners, eenvoudig taalgebruik, positieve energie uitstralen en zorgen voor een juiste sfeer, de bewoners ondersteuning geven zowel verbaal als non-verbaal.

4.3.3 Materiaal:

- Foto's gehuchten
- Plan van de gemeente Mol
- Geschiedenis tekstjes
- gehuchtenkaartjes

4.3.4 Tijdsbesteding

10 u tot 11.30 u

4.3.5 Deelnemers

Julia, Irma

4.3.6 observatie

Irma kon meteen het gehucht Ezaart herkennen. Ze had een foto met daarop een kapel. Irma kon er ook bij vertellen hoe deze kapel heet en vanwaar deze naam afkomstig was. Julia kreeg een foto van het gemeentehuis en de kerk van Mol centrum . Ook zij herkende dit gebouw meteen. Deze foto riep ook bij Irma herinneringen op. Irma vertelde dat ze daar gehuwd was. Ook Julia bevestigde dit. Ze begon ook te vertellen dat de mensen van de Rozenberg (waar zij dichtbij woonde) niet zo katholiek waren. De foto's van Wezel en Gompel herkenden de bewoners niet meteen. Ik denk dat dit komt omdat de bewoners hier niet vaak geweest zijn of misschien omdat de foto's te recent genomen zijn. Bij de foto van de molen van Ezaart begon Irma te vertellen dat ze daar vroeger vaak afspraken met vrienden en vriendinnen. Bij de foto van Mol Donk (het flessenfabriek) begon Julia te vertellen dat zij vroeger ook altijd gewerkt heeft in het flessenfabriek van Mol – Gompel. Ze zei dat ze altijd hard had moeten werken. Irma zei dat ze vroeger vaak fietstochtjes deed in de gemeente Mol en dat ze daardoor wel vele gehuchten heeft leren kennen. Na het gehuchtenspel hebben we samen nog in het boek van Mol gekeken waar allemaal oude foto's instonden van alle gehuchten van de gemeente Mol. Julia zag op de foto een afbeelding van een oude tram waar boerinnen bij stonden. Julia vertelde dat dit de vrouwen van de botermarkt waren. Ook Irma herinnerde dit, zij voegde hier nog aan toe dat ze vroeger goed wisten welke boerin de beste boter bij had. Omdat ik zelf niet wist dat er vroeger in Mol een tram reed vroeg ik eens aan de bewoners naar waar de tram zoal reed en of ze hier veel gebruik van maakten. Ze vertelden dat de tram naar Scherpenheuvel reed en dat hij verschillende stopplaatsen had in Mol. Zelf maakten ze hier maar zelden gebruik Zij verplaatsten zich vooral per fiets.

4.3.7 Evaluatie doelstellingen

De hoofddoelstelling de bewoners blikken terug op het leven is bij deze activiteit minder aan bod gekomen. Er zijn maar een beperkt aantal onderwerpen aan bod gekomen en we zijn er ook minder specifiek op kunnen ingaan. De bewoners hebben wel een goed gevoel van eigenwaarde aan deze activiteit over gehouden. Omdat er foto's bij waren van hun vertrouwde gehucht konden ze deze meestal herkennen en toelichten aan mekaar. De bewoners zijn ook sociale contacten aangegaan door in te spelen op de verhalen van de andere bewoners. Soms moest je hier als ergotherapeut voor zorgen door de andere ook gerichte vragen te stellen over dat onderwerp.

Bij sommige foto's heb ik echt opgemerkt dat de bewoners deze aandachtig bekeken en dat sommige verhalen van de ene bewoner de andere echt wel interesseerden. Bijvoorbeeld toen Julia over het geloof van de mensen van de Rozenberg vertelde, begon Irma te vertellen dat ze in Ginderbroek wel heel gelovig waren. Hierdoor merk je dus wel op dat er interesse was voor dit onderwerp. De bewoners luisterden naar mekaar, waardoor ook hun cognitieve functies geprikkeld zijn. De bewoners vonden het een leuke activiteit en ze zijn hier zinvol mee bezig geweest.

Opmerkingen

Na de activiteit hebben we samen in een prentenboek van Mol gekeken. Hier hebben de bewoners meerdere verhalen over kunnen vertellen.

Over sommige gehuchten wisten de bewoners weinig te vertellen. Een volgende keer zou ik meer foto's over de gehuchten van waar de bewoners afkomstig zijn verzamelen.

4.3.8 Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.

Julia

- Foto's van het gehucht
- Foto's van haar werk.

Irma

- Gemeentehuis en de kerk (huwelijk)
- Foto's van het gehucht (molen , hooghuis , ...)

4.4 Activiteit: De oude doos

4.4.1 Omschrijving v/d activiteit :

De ergotherapeut maakt bij deze activiteit gebruik van de speldoos "De oude doos". Zij heeft uit de doos reeds themakaarten geselecteerd (thema's: het toilet, schooltijd, kachels, de keuken). De bewoners krijgen allemaal 3 foto's die te maken hebben met de themakaarten. De bedoeling van het spel is dat de bewoners zoeken welke foto bij welke themakaart thuis hoort. Als iemand van de bewoners een foto gevonden heeft wordt er een kort gesprekje met de bewoners aangeknoopt over het desbetreffende onderwerp.

4.4.2 Middelen :

Ondersteunende houding: veiligheid bieden --> vragen stellen die bij passen bij het cognitief functioneren van de bewoners, eenvoudig taalgebruik, positieve energie uitstralen en zorgen voor een juiste sfeer, de bewoners ondersteuning geven zowel verbaal als non-verbaal.

4.4.3 Materiaal :

- Themakaarten: toilet, school, kachels, keuken
- Themafoto's: toilet, school, kachels, keuken
- Themavragen

4.4.4 Tijdsbesteding

10 u tot 11.15 u

4.4.5 Deelnemers

Omdat Fons in het ziekenhuis ligt en hierdoor niet kan deelnemen aan de groepsactiviteit heb ik besloten om ook andere dementerende bewoners te betrekken bij deze activiteit zodat de groepsactiviteit toch kan doorgaan. Julia wou niet deelnemen aan de activiteit.

4.4.6 Onderwerpen die aan bod zijn gekomen.

- toilet

We hebben de verschillende benamingen voor een toilet besproken. Ook hebben we het gehad over het toiletpapier van vroeger en hoe men vroeger het toilet moest proper maken.

- school

Binnen dit thema zijn er verschillende aspecten van naar school gaan aan bod gekomen. Zo hebben we het gehad over de leerkrachten en de nonnen van vroeger. En de verschillen tussen beiden. Het straffen is ook ter sprake gekomen. De bewoners hebben ook anekdotes verteld die ze vroeger hebben meegemaakt op school. We hebben gepraat over hoe de bewoners naar school gingen en of de scholen vroeger al gemengd waren.

- kachels

We hebben afbeeldingen bekeken van verschillende kachels. De bewoners kenden de specifieke namen voor de kachels nog zoals de cuisinier en de leuvense stoof. Ook hier gaven ze meer uitleg over het vroegere gebruik van de stoof (koken, de voeten verwarmen, water opwarmen,...)

- keuken

Bij de themakaart over de keuken zijn er onderwerpen aan bod gekomen zoals eten onder de oorlog via een bonnetjes systeem, snoepjes van vroeger,...

4.4.7 Observatie

De meeste bewoners wisten goed welke foto bij welke themakaart hoorde. Telkens wanneer een bewoner een foto bij de themakaart legde, stelde ik een vraag over dat onderwerp. Zo ontstonden er gesprekjes tussen de bewoners onderling. Ze konden heel veel vertellen bij de foto's van de kachels. Ze herkenden de verschillende soorten kachels zoals; de Leuvense stoof, de cuisinier, Ook de bijhorende foto's waren goede triggers waardoor er gesprekjes ontstonden over de verschillende soorten kolen, hoe men de kachels moest onderhouden, Fien begon te vertellen dat ze veel taarten bakten in de cuisinier. Daarna begonnen ook de andere bewoners te vertellen dat ze kookten op de Leuvense stoof, dat er altijd een pot warm water op de stoof stond, dat ze er vroeger gingen rond zitten om hun voeten warm te houden,.... Er werden soms anekdotes verteld die de bewoners vroeger hadden meegemaakt. Bijvoorbeeld dat er een kindje de stoof gekust had en hierdoor zijn lippen had verbrand. Ook over de andere themakaarten wisten ze heel wat te vertellen. Bij de themakaart van de school hebben we een gesprekje gehouden over straffen op school. Men vertelde dat ze vroeger les kregen van nonnen en dat deze heel streng waren. Ze hebben verschillende straffen ter sprake gebracht die de leerlingen vroeger kregen, bijvoorbeeld; straf

schrijven, op de speelplaats gaan staan dat iedereen zag dat je straf had, ... Bij de themakaart van het toilet hebben de bewoners beschreven hoe hun toilet eruit zag (bijvoorbeeld een halve deur waar je over kon kijken) en hebben we naar bijnamen gezocht voor het toilet bijvoorbeeld "het huizeke". Ook wisten sommige bewoners leuke anekdotes te vertellen zoals bijvoorbeeld dat ze vroeger graag naar het toilet gingen, omdat ze daar rustig de krant konden lezen (De krant werd toen gebruikt als toiletpapier). Bij de themakaart over de keuken zijn er onderwerpen aanbod gekomen zoals; eten onder de oorlog via een bonnetjes systeem, snoepjes van vroeger, ... Ik vroeg hen hoe men vroeger de voedingswaren kon bewaren. Ze legden mij uit dat men vroeger veel weckte. Toen we een gesprekje hadden over de snoepjes van vroeger vertelde A. dat ze "colisiesap" heel lekker vond. Ook Irma bevestigde dit.

4.4.8 Individuele sessie Julia.

Julia wou opnieuw niet deelnemen aan de activiteit. Daarom heb ik besloten om de activiteit te doen in de zithoek van de afdeling. Ik heb getracht om Julia alsnog te betrekken bij de activiteit. Ik liet telkens een foto aan Julia zien zodat ook zij onrechtstreeks betrokken werd bij de activiteit. Ik merkte op dat zij de foto's op de afbeeldingen herkende en hierover ook wou vertellen. Bijvoorbeeld: de was vroeger 1 keer per week werd gedaan. Je moest met de oude wasmachine draaien en water toevoegen. Omdat ik merkte dat deze tactiek wel effect had op Julia ben ik deze aanpak blijven toepassen. Ik stelde bewust individuele vragen aan Julia zodat zij ook de kans kreeg om iets te vertellen.

4.4.9 Evaluatie doelstellingen

Dit was een zeer geschikte activiteit om terug te blikken op het leven van vroeger. De triggers waren zeer herkenbaar voor de bewoners. De bewoners konden vele verhalen vertellen. Hierdoor zijn dus zeker beide hoofddoelstellingen bereikt.

Omdat ik de activiteit nu met een grotere groep bewoners heb gedaan ontstonden er meer sociale contacten. Wel zag ik dat Irma zich meer op de achtergrond hield, waardoor voor haar de doelstelling minder goed bereikt werd. De onderwerpen die ik geselecteerd had spraken de bewoners wel aan. Ze lieten echt hun interesse blijken. De cognitieve functies (concentratie, cognitie, belangstelling) van de bejaarden zijn ook gestimuleerd/geprikkelend omdat ze telkens moesten kijken welke foto bij welke themakaart hoorde. Opmerkingen

Irma hield zich bij deze activiteit meer op de achtergrond. Misschien komt dit omdat de andere bewoners mekaar beter kenden en op dezelfde verdieping verbleven waardoor zij zich een buitenstaander voelde.

4.4.10 Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.

Julia

- Het huishouden (wasmachine , zeep, ...)
- De kachels van vroeger

Irma

Bij deze activiteit heb ik weinig informatie kunnen verzamelen voor Irma 's koffertje.

4.5 Activiteit: Het Mols dialect.

4.5.1 Omschrijving v/d activiteit:

De bewoners trekken om de beurt een kaartje waar een Mols dialect woord op staat. De bedoeling is dat de bewoners raden wat het woord betekent in het algemeen Nederlands. De ergotherapeut heeft ook telkens gezorgd voor bijkomende informatie i.v.m het woord

4.5.2 Middelen:

Ondersteunende houding: veiligheid bieden --> vragen stellen die bij passen bij het cognitief functioneren van de bewoners, eenvoudig taalgebruik, positieve energie uitstralen en zorgen voor een juiste sfeer, de bewoners ondersteuning geven zowel verbaal als non-verbaal.

4.5.3 Materiaal:

- Kaartjes met het Mols dialect
- Aanvullende informatie Mols dialect

4.5.4 Tijdsbesteding

10 u tot 11.30 u

4.5.5 Aanwezige groepsleden

Maria, Irma, Gusta.

4.5.6 Onderwerpen die aan bod zijn gekomen.

- Basseng
- Batteren
- Bucht
- Diëzeke
- Ekspèr
- Foeteren

- Halfzegat
- Nievereraans
- jaarmoaker
- Jeukkel
- Kammezolleke
- Kelke
- Krep
- Masjoeffel
- Paraplusaus
- Patee(ke)
- Ribbedebie
- Treezebees
- Vrellie
- Sjoeke
- Tureluut
- Vloai
- Smokkelbroek
- Moezekes
- Keuzjes
- Jip

Voor de verklaringen van de woorden zie bijlage 4

4.5.7 Observatie

De bewoners kenden nog heel veel dialect van Mol. Ze vertelden verhalen die met het dialectische woord te maken hadden. Zoals bv. dat ze gingen zwemmen in “den basseng” van Leopoldsborg, dat ze bij bakkerij Borgijs de beste “pateekes” hadden, ... Ook gaven sommige woorden een goede aanleiding tot een gesprekje. Het woordje ‘spek’ bijvoorbeeld riep bij Irma veel herinneringen op. Ze begon te vertellen dat haar zus vroeger een slagerij had en dat ze altijd veel vlees heeft moeten eten om sterk te worden. Ze zei ook dat ze niet graag vlees at. De andere bewoners speelden hierop in door te zeggen dat Irma vroeger geluk heeft gehad dat ze familie was van iemand met een slagerij. Ze vertelden dat anderen dikwijls geen vlees hadden omdat dit te duur was. Soms wisten ze zelfs nog andere dialecten benamingen voor een bepaald dialect woord (bv. een geleeke voor een vestje).

4.5.8 Evaluatie doelstellingen

De bewoners kenden nog heel veel het Mols dialect. Ze konden er vele verhalen bij vertellen bij de dialectische woorden. Daarom is zeker en vast de doelstelling “De bewoners blikken terug op het leven” bereikt binnen deze activiteit. De bewoners hebben ook een goed gevoel van eigenwaarde kunnen ervaren bij deze activiteit. Ze hebben kunnen ervaren dat ze nog veel dialect kenden. Ik merkte ook dat ze de

activiteit zeer aangenaam vonden en dat ze echt geïnteresseerd waren in de dialectische woorden.

Ook de bijkomende doelstellingen zijn aan bod gekomen tijdens deze activiteit. Als een bewoner het juiste antwoord gaf zag je aan de reactie van de andere bewoners dat zij dit woord ook kenden. Ook als de bewoner een verhaal vertelde rond een bepaald woord, begonnen ook de andere bewoners hun ervaringen hierover te vertellen.

Opmerkingen

Maria was jonger dan de andere bewoners waardoor ze over sommige onderwerpen niet zo goed kon meepraten.

Maria en Irma zijn afkomstig uit hetzelfde dorp waardoor ze vele dingen herkennen in mekaars verhalen.

De activiteit was ook zeer geschikt voor Gusta (heeft meestal een depressief beeld). Ze was actief betrokken bij het groepsgebeuren. Ze wist ook heel veel dialectwoorden.

4.5.9 Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken.

Julia en Irma

-Dialectische woorden

4.6 Activiteit: oude liedjes

4.6.1 Omschrijving v/d activiteit:

De tekst of de melodie van een liedje kan als aanleiding voor een gesprek worden gebruikt. De start van zo'n gesprek kan op verschillende manieren vorm krijgen, bijvoorbeeld: samen naar geluidsopnames van oude liedjes luisteren, samen zingen, samen naar een video kijken. (levensboeken Een handleiding voor hulpverleners in de ouderenzorg 1997)

4.6.2 Middelen:

Ondersteunende houding en motiverende houding: veiligheid bieden --> vragen stellen die bij passen bij het cognitief functioneren van de bewoners, eenvoudig taalgebruik, positieve energie uitstralen en zorgen voor een juiste sfeer, de bewoners laten kiezen welke liedjes ze graag horen.

4.6.3 Materiaal:

- Locatie: snoezelruimte
- Cd speler
- Cd's
- zangboekje

4.6.4 Tijdsbesteding

10 u tot 11.u

4.6.5 Aanwezige groepsleden

Irma, Gusta

4.6.6 Triggers

Liedjes: Tino Rossi, Jo Leemans, Bobbejaan Schoepen, Louis Neefs ,

4.6.7 Observatie

Sommige liedjes riepen bij de bewoners onmiddellijk herinneringen op. Gusta werd heel emotioneel bij het horen van de bekende liedjes. Ze begon te vertellen over haar papa die een zaak had. Ze zei dat ze vroeger als klein meisje vaak haar boterhammen mocht gaan opeten met het werkvolk. Gusta zei dat alles bij hun thuis in het teken stond van de zaak en dat status heel belangrijk was. Gusta begon ook te wenen terwijl ze dit vertelde. Irma had goede herinneringen aan haar lievelingszanger Tino Rossi. Ze vertelde dat ze vroeger vaak onder de rozenstruik bij haar thuis naar deze muziek luisterde met haar eerste vriendje. Bij het horen van de bekende liedjes begonnen de bewoners regelmatig mee te zingen en te neuriën. Tijdens de bijeenkomst hebben we ook even gepraat over radio's of radiozenders van vroeger.

4.6.8 Evaluatie doelstellingen

De doelstellingen zijn alle drie aan bod gekomen tijdens deze activiteit. Muziek was zeker een medium dat de bewoners heel erg aansprak. De gekozen muziek riep herinneringen op uit hun verleden. Door vragen te stellen en te praten over het verleden gingen de bewoners ook sociale contacten aan.

4.6.9 Thema's die nuttig kunnen zijn om in het koffertje te gebruiken

Julia en Irma

Cd met liedjes (Tino Rossi , Bobbejaan Schoepen, ...)

4.7 Besluit groepsactiviteiten

Ik vind dat je heel veel activiteiten kan vinden die geschikt zijn om te reminisceren. Wel is het belangrijk dat je in je achterhoofd hebt dat de activiteiten slechts een middel zijn om te kunnen komen tot reminisceren. Dit wil zeggen dat niet het spel centraal staat, maar de herinnering rondom het spelen van het spel. Maar toch vind ik het positief dat je veel spelactiviteiten rond reminiscentie kan uitwerken, omdat je zo het activiteitenaanbod voor de mensen met dementie kan uitbreiden.

4.8 Individuele sessies

Hieronder worden de materialen beschreven waar ik veel gebruik van heb gemaakt tijdens mijn individuele sessies. Ik leg telkens uit waarom ik het materiaal geschikt vind om mee te werken. Als laatste volgt er een kort algemeen overzicht met tips waaraan goede materialen moeten voldoen.

4.8.1 Panorama van Mol

Dit boek bevat foto's met al de gehuchten van Mol. Het was heel bruikbaar voor de individuele sessies. De meeste foto's kwamen goed overeen met de referentieperiode van de bewoners. Daarom herkenden bewoners nog vele gebouwen. Bij de foto's stond ook altijd duidelijk het jaartal vermeld zodat je als begeleider ook op voorhand al foto's kon selecteren die je aanbood aan de bewoners.

Er stond telkens een beetje uitleg bij de foto waar je als begeleider op kon terugvallen. Uit dit boek heb ik vele foto's gehaald.

4.8.2 Boekjes Ginderbroek

Deze boekjes waren heel bruikbaar. Hierdoor heb ik veel informatie kunnen verzamelen. De boekjes bevatten veel illustraties en bestonden uit vele thema's. Ik vond het ook heel positief dat er telkens een stukje uitleg bij de foto's stond. Hierdoor kon je aan de bewoners gerichte vragen stellen. In de boekjes stonden enkel foto's van Ginderbroek maar ik heb deze ook gebruikt bij mijn bewoner die afkomstig is van Ginderbuiten omdat er thema's instaan die voor haar ook heel bekend zijn (zoals de spelletjes van vroeger , de stoomtram , de vroedvrouw ...).

4.8.3 Het huis in woorden

Dit boek heb ik maar één keer gebruikt bij de bewoners. Dit boek vond ik niet zo geschikt. De prenten en de illustraties die in het boek stonden hoorden wel bij de referentieperiode van de bewoners, maar het waren veel te moderne interieurs en gebouwen die enkel de rijkere mensen uit die tijd zich konden permitteren.

4.8.4 Een eeuw België

Dit boek was minder geschikt. De foto's die erin stonden waren foto's van de grotere steden zoals Antwerpen en Brussel. Ik merkte dat de bewoners hier niet zoveel herinneringen aan hadden.

4.8.5 200 jaar Ginderbuiten kermis 100 jaar lichtstoet.

Dit boek heb ik tijdens een sessie gebruikt met Julia. In dit boek stonden veel mensen van Ginderbuiten. Het boek was ook chronologisch opgebouwd. Julia herkende evenementen die erin stonden zoals de lichtstoet en de kermis. De meeste mensen herkende Julia niet. Julia vond het wel leuk om mensen te zoeken die ze herkende. Het boek was een goed aanknopingspunt om over haar gehucht te praten.

4.8.6 Boekjes Damiaan

De boekjes van Damiaan heb ik gebruikt bij Irma. Zij had tijdens een vorige sessie verteld dat ze ooit een reis naar Hawaï had gemaakt en dat ze toen ook het graf van Damiaan was gaan bezoeken. Daarom heb ik doelbewust naar boeken van Damiaan gezocht met veel foto's in. Irma herkende vele fragmenten die op de foto's stonden. Dit boekje gaf de aanleiding voor Irma om te vertellen over haar broer die broeder was in een klooster in Ukkel.

4.8.7 Muziek

Van het medium muziek heb ik tijdens mijn individuele sessies ook gebruik gemaakt. Ik had verschillende genres en zangers geselecteerd (bv. Tino Rossi). Eerst liet ik een paar fragmenten horen. Als ik merkte dat de muziek herinneringen opriep liet ik dit fragment langer horen.

4.8.8 Snoepzakjes met snoepjes van vroeger

Om mijn eindwerkstage af te sluiten had ik voor mijn bewoners snoepzakjes gemaakt met snoepjes van vroeger in (karamellen, hopjes, ...). Dit vond ik een leuke manier om mijn bewoners te bedanken voor hun deelname aan mijn eindwerkactiviteiten. Ik vond de oude snoepjes ook een tof idee omdat dit aansloot bij het thema reminiscentie.

4.8.9 Algemene tips

- Rekening houden met de referentieperiode van de bewoners.
- Zorgen dat je op de hoogte bent van wat er op de afbeelding staat.
- Bijkomende informatie zoeken, zodat je gerichte vragen kan stellen aan de bewoner.
- Foto's en afbeeldingen zoeken die aansluiten bij de levensloop van de bewoner.
- Verschillende thema's aanbieden.

4.9 De uitwerking van de koffertjes

In de vorige hoofdstukken heb ik voornamelijk stilgestaan bij wat er aan het maken van een koffertje vooraf gaat. In dit gedeelte ga ik specifiek in op het maken van de koffertjes zelf.

4.9.1 Selectie van de triggers

Triggers zijn middelen om herinneringen op te wekken. Ik heb voornamelijk gebruik gemaakt van visuele en auditieve triggers. Ik heb een selectie gemaakt uit al de gegevens die ik heb verzameld tijdens de groepsactiviteiten en individuele sessies. Als ik dacht dat een trigger geschikt zou zijn voor de bewoners heb ik dit nog eens gecheckt. Dit deed ik d.m.v. deze trigger te gebruiken tijdens een individuele sessie. Aan de reactie en het verhaal dat de bewoners hierbij kon vertellen heb ik dan beslist of ik dit een goede trigger vond of niet.

4.9.2 Het maken van de koffertjes

- Het formaat

Omdat ik veel met visueel materiaal heb gewerkt vind ik het belangrijk dat zoveel mogelijk materiaal zichtbaar is wanneer de bewoner dit koffertje opendoet. Daarom heb ik koffertjes ontworpen die je kan openklappen. Hierdoor komen de afbeeldingen en de foto's goed tot hun recht.

- De triggers

Ik heb ervoor gezorgd dat de afbeeldingen en de foto's die ik gebruikt heb in de koffertjes duidelijk en goed zichtbaar zijn voor de bewoner. Daarom heb ik soms afbeeldingen en foto's vergroot. Ik heb ook telkens de afbeeldingen gelamineerd. Hierdoor zijn ze beschermd tegen vuil en zijn ze duurzamer.

De triggers zijn op de koffertjes bevestigd door middel van dubbelzijdige kleefband. Hierdoor kan je makkelijk foto's toevoegen of verwijderen. Als je bijvoorbeeld merkt dat een bepaalde trigger na verloop van tijd geen effect meer heeft kan je deze eventueel vervangen door een nieuwe.

- Het opstellen van herinnerings vragen

In het koffertje zitten per trigger een aantal vragen die kunnen helpen om samen met de bewoner herinneringen op te roepen. Deze vragen heb ik opgesteld aan de hand van de gegevens die ik tijdens de groepsactiviteiten en individuele sessies te weten ben gekomen. Deze vragen kunnen jullie terugvinden in bijlage 5.

4.10 Werken met de koffertjes

4.10.1 Het gebruik van de triggers

Triggers zijn middelen om herinneringen op te wekken. Bij de dementerende bejaarden kunnen de triggers die in de koffertjes zitten best één voor één getoond worden, zodat deze geen afleiding vormen. Het is ook niet de bedoeling om tijdens één sessie al de triggers te gebruiken. Je kan beter per sessie één of twee triggers gebruiken zodat de bejaarde hier al zijn aandacht en concentratie op kan vestigen.

Het gesprek doseren.

In het gesprek over de inhoud van de koffertjes verdienen ook andere onderwerpen de aandacht. In hoeverre is een stimulans tot reactie aangewezen en hoe kun je die geven? Hoe kun je voorkomen dat het contact met de oudere al te zwaar wordt? Wat doe je met tegenstrijdige of verwarrende mededelingen? Ik ga kort op deze vragen in.

Open vragen

In het algemeen is het beter om de oudere niet te vaak te onderbreken, als hij aan het praten is. Meestal kun je de ander beter laten doorpraten, waarna je toespitst op een deel van wat je gehoord hebt. Tussendoor kan een beknopte vraag of korte bevestigende reactie voldoende zijn.

Als je te nadrukkelijk aan het woord bent en bijvoorbeeld in een snel tempo vragen stelt, komt het contact al vlug over als een verhoor. Voorkom ook dat je meer dan één vraag tegelijk stelt. Open vragen werken beter dan gesloten vragen.

Kortom, een rustig tempo en een ontvankelijke opstelling bieden een goed vertrekpunt. Er hoeft niet voortdurend gepraat te worden.

Stiltes

Stiltes kunnen helpen om even bij het vertelde stil te staan, het te laten bezinken en de oudere zich te laten bezinnen op wat hij nu wil inbrengen. De zitpositie is ook een belangrijk aandachtspunt. Je kunt beter niet lijnrecht tegenover de oudere zitten. Dat kan onbedoeld de druk van "het moeten praten" opvoeren. Schuin tegenover elkaar zitten werkt vaak beter.

Tijdsduur

Een gesprek van een half uur kan ruimschoots voldoende zijn. Praten en nadenken over het eigen leven kan intens en vermoeiend zijn. De tijd hangt natuurlijk ook voor een groot deel af van de mogelijkheden van de oudere en de tijd die de begeleider of familie beschikbaar heeft.

Omgaan met onduidelijkheden.

Werken met de koffertjes betekent ook accepteren dat je niet alles kunt en hoeft te weten. De informatie en anekdotes hoeven niet perfect in elkaar te passen. Bepaalde onduidelijkheden, tegenstrijdigheden en vragen zullen blijven.

(levensboeken: Een handleiding voor hulpverleners in de ouderenzorg, 1997)

4.10.2 Dagboek

Het dagboek is bedoeld als communicatiemiddel tussen de verschillende disciplines en familieleden. In het dagboek kan de persoon die gewerkt heeft met een trigger zijn verhaal doen. Ook is het een goed middel om observatiegegevens in te verzamelen. Dit is een goed hulpmiddel voor andere hulpverleners en familieleden. In het dagboek wordt een vaste structuur gehanteerd. Eerst wordt de datum en het uur vermeld, daarna de naam van de begeleider, dan is er plaats voorzien om de triggers te vermelden waarmee men gewerkt heeft en als laatste wordt kort het verhaal neergeschreven. Ook is er plaats gelaten om eventuele opmerkingen te noteren.

4.10.3 Mijn ervaringen uit de praktijk

Ik heb bij beide bewoners het koffertje twee keer gebruikt. Beide bewoners reageerden zeer enthousiast op het koffertje. Ik liet hen de materialen bekijken die in het koffertje zaten. Ze begonnen bij de foto's spontaan verhalen te vertellen of vragen te stellen. Ik ben ook nog nieuwe gegevens te weten gekomen over bepaalde triggers. Bij de foto van het wijkcomité vertelde Irma bijvoorbeeld dat haar zus en haar echtgenoot ook op de foto stonden. Dit had ze mij nog niet verteld tijdens de individuele sessies. Ook heb ik gebruik gemaakt van de herinneringsvragen. Dit vond ik als begeleider aangenaam om mee te werken omdat je zo makkelijk een gesprek kan opbouwen. Ik heb tijdens de sessies wel meer dan 1 trigger gebruikt. Maar ik liet altijd de bewoner zelf beslissen welke triggers aan bod kwamen. Na de sessies noteerde ik kort het verhaal van de bewoner en eventuele opmerkingen die nuttig konden zijn voor andere hulpverleners.

Besluit

Na deze stageperiode kan ik besluiten dat de koffertjesmethode een zeer waardevolle methode is. Het ophalen van herinneringen kan het contact met de dementerende zeker op een positieve manier beïnvloeden.

De koffertjes kunnen dan ook gezien worden als een zinvolle en haalbare activiteit om de communicatie te bevorderen bij matig dementerende personen. Maar ik heb opgemerkt dat de koffertjes ook nog andere positieve voordelen kunnen hebben. Het is ook bevorderlijk voor het opbouwen van een vertrouwensband met de bewoner. De meeste bewoners vertellen heel graag over hun verleden. Ze hebben hier nog de meeste herinneringen aan en kunnen hier nog het meest over vertellen. De koffertjes doen dus een beroep op wat iemand nog wel kan. Dit is voor de bewoners die voortdurend geconfronteerd worden met falen in het heden een opluchting. Het verleden zorgt nog voor een houvast. Dit bevordert ook het gevoel van eigenwaarde van de bewoner en verhoogt het zelfvertrouwen.

De uitwerking van de groeps- en individuele reminiscentieactiviteiten vraagt de nodige tijd en inzet. Maar het loont zeker de moeite als je bekijkt hoeveel positieve emoties en reacties je bij de bewoner kan teweeg brengen door middel van deze activiteiten. Zowel de groeps- en individuele reminiscentieactiviteiten vond ik zeer nuttig. Het grote voordeel van groepsreminiscentie is dat de deelnemers mekaar kunnen stimuleren om herinneringen op te halen. Ook krijgen zij de mogelijkheid om sociale contacten aan te gaan waardoor ze onderling plezier met mekaar beleven tijdens de bijeenkomsten. Een nadeel van groepsreminiscentie vind ik dat je de bewoners minder individuele aandacht kan geven. Dit is dan weer een voordeel van individuele sessies. Hierdoor kan je meer specifiekere gegevens verzamelen.

Al deze aspecten leiden ertoe dat het gebruik van de koffertjes en reminiscentieactiviteiten door veel ouderen als plezierige en zinvolle activiteiten worden ervaren.

Literatuurlijst

Boeken

Alkema, F.M.J., Blom, M.M., Kootte, M. & Sipsma, H. (2001) *Dementeren: Ziekte en zorg*. Assen: Van Gorcum & Comp.

Bloemendal, G. (1996) *Speelt u mee?: Gezelschapsspelen met dementerende ouderen*. Baarn: Intro.

Bloemendal, G., Geelen, R., & Koot-Fokkink, A. (1997). *Levensboeken: Een handleiding voor hulpverleners in de ouderenzorg*. Baarn: uitgeverij Intro.

Bloemendal, G. (1996) *Speelt u mee?: Gezelschapsspelen met dementerende ouderen*. Baarn: Intro.

Breed, G. (1998) *Oud geboren om jong te sterven: Ouderenzorg en levensverhaal*. Zoetermeer: Meinema.

Blom, M. & Tjadens, F. & Withagen, P. (2000) *Weten van vergeten: Tips en adviezen bij het omgaan met dementie*. Utrecht : NIZW.

Dynes, R. (2000) *Vroeger herleefd: Reminiscentie – activiteiten voor groepen*. Baarn: Hbuitgevers.

Doucet, D. (2000) *Cahier ouderenzorg: Remiscentie voor personen met een dementie*. Diegem: Kluwer.

Helsen, Z. & Van Assel, A. (1994) *Groepswork met ouderen*. Leuven: Acco

Miesen, B. (2002). *Mijn leed , mijn lief: Omgaan met gevoelens, ervaringen en emotionele achtergronden bij dementie*. Leidraad voor patiënten, familieleden en verzorgenden. Utrecht/Antwerpen: Kosmos –Z&K uitgevers.

Van Loon, J. (2006) *Mijn partner raakt de weg kwijt: Omgaan met dementie*. Amsterdam: Inkahootz.

Elektronische bronnen

Activiteiten Wizard. *methodieken: Reminiscentie*
Gevonden op 10 maart 2007 op het internet:
<http://members.home.nl/de-laak/methodieken/reminiscentie.htm>

Dienstencentrum Jacobus. (2005) *De koffertjesmethode: vanuit de belevingswereld van een dementerende*
Gevonden op 6 september 2006 op het internet:
http://www.dcjacobus.nl/koffertjes_methode.htm

Email *Aleid van der Meer* : meerahs@wanadoo.nl (9 juni 2006)

Pen, H. (1997) 'Het leven komt terug in een kistje'
Gevonden op 13 januari 2007 op het internet:
<http://www.reminiscentie.nl/>

<http://www.animators.be/>

Niet gepubliceerde bronnen

Jansen, G. & Vanuytsel A. (2005-2006) Cursus *Geriatric: tweede jaar ergotherapie*. Niet gepubliceerde cursus opleiding ergotherapie, Geel, Katholieke Hogeschool Kempen Departement Gezondheidszorg en Chemie.

Bijlagen

Bijlage 1: Kennismakingsformulier volgbewoner.

Deze vragenlijst kan gebruikt worden als kennismakingsgesprek met de bewoner. De lijst is zeker niet volledig waardoor je tijdens het gesprek zelf nog andere vragen te weten komt.

- Naam:
- Voornaam:
- Roepnaam:
- Geboorteplaats :
- Geboortedatum :
- Burgerlijke status:
- Naam echtgenote :
- Wat was uw beroep ?
- Wat was het beroep van je echtgenoot?
- Wat was het beroep van uw vader?
- Wat was het beroep van uw moeder?
- Heb je kinderen en kleinkinderen?
- Waar woonde u tijdens uw jeugd?
- Heb je nog broers of zussen?
- Tot welke leeftijd bent u naar school gegaan?
- Wat hebt u gestudeerd?
- Welke talen spreekt u ?
- Wat herinnert u zich uit uw jeugd?
- Heb / had je hobby's?
- Was u lid van een vereniging?
- Had u huisdieren?
- Ging u veel op vakantie?
- Leest u graag?
- Favourite radio of TV programma?
- Zingt u graag?
- Speelt u graag een gezelschapsspel?
- Kookt u graag?
- Wat eet u graag?
- Wat drinkt u graag?
- Wat is uw lievelingskleur?

Bijlage 2 : Brief familie

Aan de familie,

Mijn naam is Marlies Huysmans. Ik ben 3de jaarsstudente ergotherapie (KHK Geel) Ik doe gedurende 10 weken mijn eindwerkstage in dit woon- en zorgcentrum (tot en met 8 februari). Gedurende deze 10 weken heb ik gewerkt met de koffertjesmethode bij een drietal bewoners. Ook uw familielid heeft hieraan deelgenomen. Concreet komt het erop neer dat ik wekelijks een individuele sessie en een groepsactiviteit heb gedaan. Tijdens deze bijeenkomsten hebben wij gepraat over onderwerpen van vroeger. Het kan gaan over de school van vroeger, dialecten, de soorten kachels van vroeger, Ik heb gekozen voor J. omdat ik gemerkt heb dat zij zich belangrijk voelt (gevoel van eigenwaarde) en plezier ervaart wanneer ze kan vertellen over vroeger.

Wat is de koffertjesmethode?

Ik maak per bewoner een koffertje dat gevuld is met materialen waar de bewoner goede herinneringen aan heeft . Dit koffertje kan gebruikt worden door de familie of personeelsleden om gesprekjes aan te knopen met de bewoner. Zij kunnen met de materialen die in het koffertje zitten aangename gebeurtenissen herbeleven en ter sprake brengen. De inhoud van het koffertje is altijd gevuld met materialen, die betrekking hebben op de vroegere leefstijl van de bejaarden. Het kan hier gaan om foto's , afbeeldingen , muziek , dialect woorden , een bepaalde geur (bv. sunlight zeep , koffie) ...

Informatie verzamelen

Om gegevens te weten te komen over de bewoners heb ik een aantal individuele sessies georganiseerd (foto's bekijken , oude gebruiksvoorwerpen van vroeger, ...). Ook heb ik een aantal groepsactiviteiten georganiseerd (gehuchtenspel, levensloopdomino, ...) Om nog meerdere gegevens te weten te komen heb ik voor de familie een vragenlijst opgesteld. In deze lijst komen verschillende thema's aan bod. Het is niet verplicht om heel de lijst in te vullen. Je mag zelf beslissen welke vragen je invult. Als je thuis nog foto's of voorwerpen hebt waar de bewoner leuke herinneringen aan heeft mag je mij deze ook altijd bezorgen. Indien je nog vragen hebt kan je contact met mij opnemen. Je kan mij vinden in het ergolokaal of je kan mij telefonisch bereiken op het GSM nummer : 0498 30 59 61

Alvast bedankt !

Marlies Huysmans

Studente derde jaar ergotherapie.

Bijlage 3 : Familielijst

Deze vragenlijst kan gebruikt worden om meerdere gegevens te verzamelen over de bewoner via de familie. Ook deze lijst is zeker niet volledig waardoor je zelf nog andere items specifiek over de bewoner zelf kan toevoegen.

Familie en vrienden

- Heeft de bewoner broers of zussen?
- Heeft / had de bewoner met één van deze een speciale band?
- Had de bewoner bepaalde verantwoordelijkheden in het gezin?
- Hoeveel kinderen heeft de bewoner?
- Heeft de bewoner kleinkinderen?
- Heeft de bewoner een vriend//vriendin waar hij/zij een goede band mee heeft/had ?

Beroep:

- Hoe oud was de bewoner toen hij/zij ging werken?
- Welke soort werk heeft de bewoner altijd uitgevoerd?
- Welk soort werk heeft de echtgenote van de bewoner altijd uitgevoerd ?
- Ging de bewoner graag werken?
- Vertelt de bewoner nog vaak over het werk van vroeger?
- Bijzonderheden:

Hobby's en gewoontes

- Had/heeft de bewoner specifieke hobby's of interesses?
- Was de bewoner vroeger actief in het verenigingsleven?
- Heeft de bewoner ooit een sport beoefend?
- Ging de bewoner vaak op reis?
- Naar welke muziek luistert de bewoner graag?
- Naar welke programma's op tv kijkt/keek de bewoner graag?
- Houdt de bewoner van uitstapjes? Zo ja welke?
- Wat eet de bewoner graag?
- Wat eet de bewoner niet graag ?
- Houdt de bewoner van parfum/Zo ja welke?
- Heeft de bewoner speciale herinneringen aan bepaalde geuren? (bv. geur van vis: vrijdag visdag)

Leefsituatie

- Waar heeft de bewoner vroeger zijn jeugd doorgebracht?
- Waar heeft de bewoner altijd gewoond toen hij gehuwd was?
- Is de bewoner vaak verhuisd?

Onderwijs

- Waar is de bewoner vroeger naar school geweest?
- Tot welke leeftijd is de bewoner naar school geweest?
- Welke studierichting heeft de bewoner gevolgd?
- Had de bewoner een favoriete leerkracht?
- Vertelt de bewoner vaak over zijn schooltijd?
- bijzonderheden:

Allerlei

- Heeft de bewoner aan bepaalde voorwerpen goede herinneringen?
- Heeft de bewoner foto's die goede herinneringen kunnen oproepen?
- Zijn er periodes in het jaar waar de bewoner goede of slechte herinneringen aan heeft?

Bijlage 4 : Het Mols dialect

- **Basseng**

(F. *bassin*) = bekken, maar ook een vijver of een grote plas.

"Ze woare doar oan 't zwemme in den basseng".

"Ze waren daar aan het zwemmen in de vijver".

- **Batteren**

in het AN betekent dit woord doorzetten, weer en wind trotseren.

Maar zo kent men in Mol dat woord niet. In het dialect daar betekent het: vreselijk of brutaal eraan toe gaan.

"Da hèt er doa nogal es gestoonken" = "Het heeft er gestoven".

Het kan gezegd worden van een discussie (debat), maar ook van een gevecht (F. *battre*)

of zelfs van een onweer.

- **Bucht**

rommel, slechte waar, bocht.

In Van Dale staat bij "bocht" dat het woord bijna uitsluitend gebruikt wordt voor eetwaren.

In Mol gebruikt men het voor alles wat niet stevig of echt is, bijv. slechte kleding, zwak gemaakte meubelen of namaaksieraden

"Wa's me da veu nen bucht".

"Wat is me dat een rommel".

Huizinga noteert dat "bocht" komt van het Bargoense "bucht", een minachtende uitdrukking voor geld als stof der aarde.

- **Diëzeke**

kindertaal voor het kindje Jezus, vervorming van Jezuske.

De kinderen van Mol zongen vroeger als het begon te sneeuwen:

"'t Diëzeke schudt ze beddeke eut en let de pleumkes vliegen".

"Jezuske schudt zijn bedje uit en laat de pluimpjes vliegen".

- **Ekspèr**

(F. *expert*) = in het AN is het een deskundige, zoals in het Frans.

Maar in Mol werd het woord vooral gebruikt voor een veearts.

"Ge mut mee da biëst noa den expèr goan".

"Ge moet met dat beest (dier) naar de veearts gaan".

- **Foeteren**

In het AN heeft dit woord twee betekenissen die men in het dialect van Mol ook tegenkomt nl.

1. knorren, mopperen

2. peuteren.

In het dialect van Mol wordt het meestal gebruikt voor vals spelen d.i. "haarzak doen" (ZN).

"Haud 'm in 't oeëg eh, want hae is oan 't foeteren".

"Hou hem in 't oog, want hij speelt vals".

- **Halfzegat**

half en half, slecht gedaan.

"Al wa dië due, da's halfzegat".

"Al wat hij doet, is slecht afgewerkt" (Hij werkt niets af).

- **Nievereraans**

Hij was nieveraans te zien.

Hij was nergens te zien.

- **jaarmoaker**

iemand die veel complimenten maakt, zich opzichtelijk gedraagt.

"Die trien hè nogals es jaar baë, en derre vènt is al ève groëte jaarmoaker".

"Die trut is nogal aanstellerig, en haar vent is al een even grote bluffer".

Zou het woord van het Frans komen : *avoir du jarret* (stevig op zijn poten staan)?

- **Jeukkel**

eikel.

"Goare mee jeukkels roape?"

"Ga je mee eikels rapen?"

- Kammezolleke vestje.

"Dut da zwèt kammezolleke mar oan, doa stoade goe mee".

"Doe dat zwart vestje maar aan, het staat je goed".

- **Kelke**

1. troetelkind, zoals "**fletske**" en "**febbeke**".

"Da's 't kelke van de juffra".

"Dat is het troetelkind van de juffrouw".

2. vrouw die altijd flauw-ziek is.

"Da mènes is 'n ècht kelke".

- **Krep**

snee spek. In het AN "krip".

In het ZN betekent "krap" een afgesneden stuk, en zelfs een kotelet.

In Mol zegt men **krep** en dan bedoelt men spek.

"Ik eet elke merged ne goeie krep".

"Ik eet elke morgen een snede spek".

- **Masjoeffel**

speelse aanspreeknaam voor een meisje.

"Zeg es masjoeffel, is 't na ontrènt gedaon?".

"Zeg eens meisje, is het nu bijna gedaan?".

Waarschijnlijk een vervorming van het ZN "macho(e)chel" = dikke vette vrouw ..

- **Parapulusaus**

ajuinsaus.

"Da's dedjuu ma parapulusaus zelle".

"Dat is maar ajuinsaus hoor".

- **Patee(ke)**

"patee" is AN voor fijngehakt vlees en ZN voor een gebakje, deugniet of rakker.

Vandaar in het dialect **"een voël pateeke"** betekent:

iemand die zijn handen niet kan thuis houden of vuile praat vertelt.

"Zoeë voël pateeke: haud dië ma van de vrellie weg".

"Zo'n vieze jongen: houd die maar van de meisjes weg".

- **Ribbedebie**

weg, verdwenen, synoniem van het AN-woord "foetsie".

Maar in **"ribbedebie"** zit iets ondeugends.

"As ge over't school begeent, dan is ie ribbedebie".

"Als ge over de school begint, dan is hij weg."

- **Treezebees**

seut

- **Vrellie**

jonge, nog ongetrouwde meisjes.

Een verkorting van "vrouw + lieden"?

"Ge mut doa noa die vrellie zoë nie staan te gèloeëge".

"Ge moet daar naar die meisjes niet zo staan te geelogen".

(Geelogen is ZN voor wezenloos staren)

Of zijn het nog "vrije lieden"?

- **Sjoeke**

1. hondje, verkleinwoord van **"joe"**.

"Da sjoeke is va maë". = "Dat hondje is van mij".

- **Tureluut**

dronken of niet goed wijs.

"Twië gloaze waën en z'is al tureluut".

"Met twee glazen wijn is ze al dronken".

"Geloëft dië kèrel nie, want diën is hiëlemaal tureluut".

"Geloof die kerel niet, wat hij is niet goed wijs".

- **Vloai**

in de betekenis van vla of taart in het AN.

In Mol dient het ook als scheldwoord in de uitdrukking **"een zotte vloai"**.

Dan gaat het over een meisje dat te wulps is of te uitgelaten doet.

- **Smokkelbroek of golfbroek**

nogal brede jongensbroek, waarvan de pijpen boven de schoen opgestroopt zijn. Heeft het iets te maken met het feit dat we aan de grens met Nederland wonen?

"Tun wellie nog joonk woare, droegen we een smokkelbroek".

"Toen wij nog jong waren, droegen we een smokkelbroek".

- **Keuzjes**

1. kleine stukjes in vet gebakken brood (F. *croutons*).

Het woord "korstje" bestaat in het AN voor een stukje korst.

Maar "**keuzjes**" worden niet alleen gemaakt van de korst van het brood, ook van het binnenste.

"Wie mut er in z'n soep keuzjes hemme?".

"Wie moet er in zijn soep korstjes hebben?"

2. ook stukjes uitgebakken spek.

"Dut die keuzjes ma baë in dië vetpot".

"Voeg die stukjes spek maar toe aan die vetpot".

- **Jip**

1. vest.

"Hedde maëne jip nie gezien?"

"Heb je mijn vest niet gezien?"

Ook spottend voor iemand met een "pitteleer" (Z.N.).

"Ziet 'm doa stoan mee zene raëkemense jip oan".

"Zie hem daar staan met zijn rijkemensen vest aan".

2. in de verkleinvorm betekent "**een jipke**" een gomachtig snoepje, maar wat vaster dan een "**gommeke**".

"Wa veur e jipke mute hemme: e zwèt of e gruun?".

"Wat voor snoepje moet je hebben: een zwart of een groen?"

3. bij afleiding ook gebruikt voor geitekeutels, die gelijkenis vertonen met de zwarte jipkes

"Hie hè 'n gaët gestoan: 't lee vol jipkes".

"Hier heeft een geit gestaan, het ligt hier vol geitekeutels".

(nota van Jan Ruts: de beginletter van jipke uitspreken als in jazz).

Bijlage 5 : Reminiscentie vragen

Triggers Julia

Trigger : vroedvrouw (geboorte)

- Waar bent u geboren?
- Hoe werd vroeger de geboorte bekend gemaakt?
- Weet u hoe uw ouders op uw voornaam kwamen?
- Was het vroeger gebruikelijk dat kinderen werden vernoemd naar meter, peter of de grootouders?
- Heb jij nog broers en zussen?
- Welke plaats in de kinderrij nam u in?
- Ben je thuis of in het ziekenhuis geboren?

Trigger : Glasfabriek

- Hoe oud was je toen je voor de eerste keer ging werken?
- Welk soort werk moest je doen?
- Verdiende men vroeger veel geld met te gaan werken?
- Was er een beroep dat je graag zou willen uitoefenen?
- Wat is u het meest bijgebleven van uw eerste werk?
- Wat waren leuke en minder leuke kanten van uw werk?
- Wat wilden jouw ouders dat je ging doen?
- Kocht je iets met je eerst verdiende loon, zo ja wat?
- Ben je altijd dat werk blijven doen?

Trigger : huisjes glasfabriek

- In welke dorp heb je de kindertijd doorgebracht?
- Waar bent u voor het eerst zelfstandig gaan wonen?
- Wat herinnert uw zich nog van uw ouderlijk huis, de straat , het dorp? Hoe zag het eruit? Hoe was het huis ingericht? Had u hier bepaalde lievelingsplekjes? Hoe zag uw eigen kamer eruit? Wat voor prettige herinneringen heeft u aan het ouderlijk huis?

Trigger : Leuvense stoof

- Hoe werd vroeger gezorgd voor verwarming?
- Werkte de stoof met kolen ? Waren er verschillende soorten kolen?
- Moest de stoof soms gepoetst worden ?
- Wat deed men allemaal met de leuvense stoof ? (koken, water verwarmen, ...)
- Had iedereen thuis een Leuvense stoof?
- Gaf de Leuvense stoof veel warmte?

Trigger : Fietsen

- Hoe ging jij naar school? (met de fiets , te voet, ...)
- Had iedereen van je gezin een fiets ?
- Was er vroeger soms ruzie wie de fiets mocht gebruiken?
- Heeft u nog herinneringen aan de eerste auto's, tram, ... ?

Trigger : breiwerkje

- Heb je vroeger vaak gebreid?
- Wat maakte je zoal ? (kousen , sjaals, ...)
- Brei je nu nog?

Trigger : koe melken + wasmachine

- Hadden jullie vroeger thuis dieren?
- Moest je vaak helpen in het huishouden?
- Was er soms ruzie over wie wat moest doen?
- Gebruikte je soms smoesjes om iets niet te moeten doen?

Trigger : botermarkt

- Ging jij vroeger als kind vaak naar de botermarkt?
- Hoe kwamen de vrouwen naar de botermarkt?
- Was er verschil in boter?
- Hoe vaak per week vond de botermarkt plaats?
- Waar vond de botermarkt plaats?

Trigger : Annonceblad

- Had men vroeger in Mol een krant?
- Wat stond er allemaal in de krant?
- Las jij vaak de krant?

Trigger : Cd oude hits

- Luisterde u vroeger vaak muziek?
- Naar welk genre?
- Mocht je elke dag naar muziek luisteren ?
- Had je een favoriete zanger?
- Bestonden er vroeger al platen of cassettes?
- Hadden jullie thuis een radio?

Trigger :cinéma Roxy

- Ging jij vaak naar de cinéma?
- Ging er veel volk naar de cinéma?
- Hoe noemde de cinéma in Mol?

Trigger : brouwer (paard en kar)

- Kwam de brouwer bij jou om drinken te brengen?
- Wat at u in de 2de wereldoorlog? Hoe kwam u aan eten tijdens de 2de wereldoorlog? (bonnetjessysteem)
- Kreeg je als kind veel snoepjes? (snoepjes pikken in de winkel)
- Moest je soms stelen om aan eten te geraken?

Triggers Irma**Trigger : Mieke Wimp (geboorte)**

- Wie was Mieke Wimp? (vroedvrouw)
- Waar bent u geboren?
- Hoe werd vroeger de geboorte bekend gemaakt?
- Weet u hoe uw ouders op uw voornaam kwamen?
- Was het vroeger gebruikelijk dat kinderen werden vernoemd naar meter , peter of de grootouders?
- Heb jij nog broers en zussen?
- Welke plaats in de kindertijd nam u in?
- Ben je thuis of in het ziekenhuis geboren?

Trigger : Muizenberg Achterbos (vrije tijd)

- Welke spelletjes vond jij als kind leuk? (hinkelen , knikkeren , verstoppertje, ...)
- Hoe werd in je kindertijd de vrije tijd doorgebracht?
- Deden jullie vaak uitstapjes?
- Waar ging jij vaak spelen?

Trigger : Roman boekje

- Las u graag boeken?
- Waar haalde je deze boeken?
- Heb je een lievelingsboek?
- Welk soort boeken lees je graag?

Trigger : sigarenfabriek

- Hoe oud was je toen je voor de eerste keer ging werken?
- Welk soort werk moest je doen?
- Verdiende men vroeger veel geld met te gaan werken?
- Was er een beroep dat je graag zou willen uitoefenen?
- Wat is u het meest bijgebleven van uw eerste werk?
- Wat waren leuke en minder leuke kanten van uw werk?
- Wat wilden jouw ouders dat je ging doen?
- Kocht je iets met je eerst verdiende loon, zo ja wat?
- Ben je altijd dat werk blijven doen?

Trigger : botermarkt

- Ging jij vroeger als kind vaak naar de botermarkt?
- Hoe kwamen de vrouwen naar de botermarkt?
- Was er verschil in boter?
- Hoe vaak per week vond de botermarkt plaats?
- Waar vond de botermarkt plaats?

Trigger : Annonceblad

- Had men vroeger in Mol een krant?
- Wat stond er allemaal in de krant?
- Las jij vaak de krant?

Trigger : Cd Tino Rossi

- Luisterde u in uw kindertijd muziek?
- Naar welk genre?
- Mocht je elke dag naar muziek luisteren?
- Had je een favoriete zanger?
- Bestonden er vroeger al platen of cassettes?
- Hadden jullie thuis een radio?

Trigger : Wijkcomité

- Was u vroeger actief in het verenigingsleven?
- Was u lid van een vereniging?
- Wat deed u zoal met de vereniging?

Trigger : Bordje Mallorca (Reizen)

- Ben je vroeger vaak op reis geweest?
- Waar ben je overal geweest?
- Wat is het verste waar je ooit naartoe bent geweest?
- Heb je aan een bepaalde reis speciale herinneringen?

Bijlage 6 : Informatiebrochure

Wie ben ik ?

Mijn naam is Marlies Huysmans. Ik ben 3de jaarsstudente ergotherapie (KHK Geel) Ik kom gedurende 10 weken mijn eindwerkstage doen in dit woon - en zorgcentrum. Gedurende deze 10 weken ga ik werken met de koffertjesmethode bij 2 of 3 personen met matige dementie. Wat de koffertjesmethode juist inhoud vinden jullie terug in deze informatiebrochure

Wat is de koffertjesmethode?

Sommige ouderen kunnen hun eigen verhaal niet meer als verhaal vertellen. Ze zijn verdwaald geraakt in hun eigen geschiedenis. Vooral in de zorg voor mensen die zelf niet altijd of te weinig in staat zijn hun eigen levensverhaal als verhaal te zien en te ervaren, kan het koffertje geïntroduceerd worden als middel tot communicatie. (Oud geboren om jong te sterven 1998)Het geeft de oudere met dementie de kans om alleen of met familie - of een personeelslid terug te blikken op zijn of haar leven. Zij kunnen d.m.v het koffertje prettige en soms ook minder aangename gebeurtenissen herbeleven en ter sprake brengen. De inhoud van het koffertje is altijd gevuld met materialen, die betrekking hebben op de vroegere leefstijl van de dementerende. Het kan hier gaan om foto's ,

afbeeldingen , muziek , voelmateriaal , geur en smaak , dialect woorden ,...

De functies van het koffertje

Het koffertje kan verschillende functies uitoefenen.

- Het helpt ouderen in hun herinneringsproces: met het koffertje kunnen ze zich gebeurtenissen en situaties weer herinneren en deze een plaats geven.
- Het is een bewaarde herinnering voor als de herinnering van de oudere tekortschiet. Het zorgt ervoor , dat de eigenheid van de oudere met het kwijtraken van de herinneringen niet uit het zicht raakt, en in die zin bewaakt het tevens de eigenwaarde en identiteit van ouderen.
- Het zorgt voor de aansluiting van het hier en nu met het verleden, als die verloren dreigt te gaan.
- Het helpt partners , familieleden, kinderen en bekenden in het vormgeven van contact met de dementerende.
- Het helpt verzorgenden in het contact met de ouderen: doordat de verzorgenden de levensgeschiedenis kennen , kunnen zij zich soms beter in de ouderen verplaatsen, kunnen ze hen beter begrijpen en doorzien en ernaar handelen.

Verzamelen van informatie

De familie is een belangrijk informatiekanaal is om verschillende gegevens betreffende de dementerende persoon te weten te komen. Ook voor het verzamelen van het nodige materiaal kunnen zij een belangrijke rol vervullen. Daarbij organiseer ik ook verschillende activiteiten waar ik gegevens over het leven van de dementerende mee te weten kan komen. Bv. levenslooppandino, recepten van vroeger ,...

Contactpersoon

Marlies Huysmans

Gsm: 0498/ 30 59 61

email : marlies.huysmans@edu.khk.be

Bijlage 7 : de koffertjes

Een straat in de oude stad van de heer J. van der Meer, 1880.

OUDEKERCKE, HEN WILM
In het en gelukkig, ik heb er altijd genoten
In het er de land gepreid en gelukkig
Van voren en achter, vaker en vaker
Van voren gelukkig en met velen met velen
Maar ik wou niet, met velen en velen
Van voren en velen, met velen en velen
Het was, velen en velen, met velen en velen
En met de velen en velen, met velen en velen
We hadden een velen velen velen
Zelf en velen velen velen
Dat was de tijd van velen
En velen en velen velen velen
De velen velen velen velen
De velen velen velen velen
De velen velen velen velen
Dat en velen velen, dat kan
Van velen velen velen

Hen Wilm, Oudekercke

HET ANNONCE